

Česká zemědělská univerzita v Praze

Fakulta agrobiologie, potravinových a přírodních zdrojů

Katedra obecné zootechniky a etologie

Výcvik a využití psů pro zrakově handicapované

Bakalářská práce

Autor práce: Renata Marešová

Vedoucí práce: doc. Ing. Lukáš Jebavý, CSc.

© 2013 ČZU v Praze

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci "Výcvik a využití psů pro zrakově handicapované" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autorka uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 10. 4. 2013

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala panu doc. Ing. Lukáši Jebavému CSc. za odborné a věcné vedení mé bakalářské práce, panu Slávkovi za poskytnuté informace k problematice života nevidomých a mým rodičům za trpělivost a podporu po celou dobu studia.

Výcvik a využití psů pro zrakově handicapované

Training and use of assisting dogs for visually handicapped person

Souhrn

Hlavním tématem této bakalářské práce je výcvik a význam vodícího psa pro zrakově znevýhodněné nebo nevidomé. Na začátku práce jsou stručně popsána zraková postižení, vznik očních vad a přístup k lidem s handicapem v průběhu let a století. Další část práce je věnována prostorové orientaci, samostatnému pohybu zrakově handicapovaných a používání bílé hole.

Popisována je historie vodících psů ve světě a v České republice. Okrajově jsou zmíněny významné osobnosti z oblasti výcviku vodících psů (rakouský tyflopéd J. W. Klein a Američanka D. H. Eustis). Charakterizována jsou hlavní plemena psů používaných jako vodící.

Část práce je věnována vzniku center pro výcvik vodících psů v USA The Seeing Eye a v ČR Středisko výcviku vodících psů.

Podrobněji je zmíněn způsob předvýchovy štěněte v rodinách dobrovolníků. Dále navazuje popis výcviku ve středisku a předání psa zrakově handicapovanému.

Z většiny cvičených psů se stávají vodící psi, kteří pomáhají nevidomým klientům. Jedna z posledních kapitol je věnována právním aspektům, které se týkají vodících psů. Nechybí ani informace o finanční náročnosti výcviku a ceně vodícího psa poskytovaného jako kompenzační pomůcka.

V závěru práce je popsán život konkrétního nevidomého člověka, který má osmnáctiletou zkušenost s vodícími psy (v současné době žije se třetím labradorským retrieverem) a má možnost porovnat život se psem a bez něho.

Práce je doplněna o fotografie a dokumenty související s tématem.

Klíčová slova: vodící pes, bílá hůl, předvýchova, zrakově handicapovaní, nevidomí

Summary

The main topic of this work is training and importance of guide dogs for visually impaired and blind persons. This work begins with a brief description of visual impairments, development of ocular defects and the change of attitude towards handicapped persons in the course of centuries. Next part of this work is devoted to spatial orientation and unsupported movement of visually handicapped as well as the use of white cane.

History of guide dog use in the world and in the Czech Republic is mentioned, as well as several significant figures from the field of assisting dog training (Austrian typhlopedist J. W. Klein and American D. H. Eustis). Main breeds used as guide dogs are described.

A part of this work pursues development of the guide dog training centers, The Seeing Eye in the USA and Czech Guide Dog School in our republic.

Method of puppywalking in volunteer families is described in detail, following with depiction of training in specialized center and assignment of the dog to a visually handicapped person.

The majority of these assisting dogs become guide dogs for blind clients. One of the last chapters is dedicated to legal aspects applying to guide dog service, mentioned is price of both the training and the assisting dog provided as a compensatory aid.

At the end of this work is described a life of an actual blind person who's got eighteen years of experience with guide dogs (currently owns his third Labrador Retriever) and is able to draw a comparison between life with and without the aid of a guide dog.

This work includes photographs and documents related to the topic.

Keywords: guide dog, white cane, puppywalking, visual handicap, blind person

Obsah

Souhrn	4
Summary	5
1 Úvod	8
Cíl práce.....	9
2 Historický přístup k handicapovaným	10
2.1 Represivní přístup	10
2.2 Charitativní přístup	10
2.3 Humanistický přístup	10
2.4 Rehabilitační přístup	11
2.5 Inkluzivní přístup	11
3 Zrakově postižení	12
3.1 Klasifikace zrakového postižení.....	12
3.2 Dělení zrakových vad	14
4 Prostorová orientace.....	15
4.1 Bílá hůl.....	15
4.1.1 Rozdělení bílých holí	15
4.1.2 Konstrukce bílé hole.....	16
4.1.3 Technika dlouhé hole.....	17
4.1.4 Možnosti držení hole.....	17
4.1.5 Techniky užití dlouhé hole	17
5 Vodicí pes	19
5.1 Z historických pramenů o nevidomých a vodicích psech.....	19
5.2 Historie vodicích psů v ČR	20
5.3 Klub držitelů vodicích psů	21
5.4 Mezinárodní federace vodicích psů (IGDF)	21
5.5 Osobnosti	22
5.5.1 Johann Wilhelm Klein (11. 4. 1765 – 12. 5. 1848).....	22
5.5.2 Dorothy Harrison Eustis (30. 5. 1886 – 8. 9. 1946)	23
5.6 Plemena vhodná jako vodicí	24
5.6.1 Labradorský retriever.....	24
5.6.2 Zlatý retriever.....	25

5.6.3	Německý ovčák	26
5.7	Zdravotní stav.....	27
5.7.1	Kastrace.....	28
5.8	Výcviková střediska (TSE, SVVP).....	28
5.8.1	The Seeing Eye (TSE)	28
5.8.2	Středisko výcviku vodících psů (SVVP)	29
6	Život vodících psů.....	30
6.1	Výběr štěňat	30
6.2	Předvýchova	30
6.3	Výcvik	31
6.4	Předání klientovi	33
7	Právní aspekty	35
8	Zkušenosti nevidomého s vodícím psem	36
9	Závěr.....	39
	Seznam literatury.....	40
	Seznam cizích slov	44
	Přílohy	45

1 Úvod

Již od mala mě doma vedli k úctě k přírodě, k lidem – vlastně ke všemu kolem nás. Nedílnou součástí naší rodiny byl, je a bude pes. A tak, když jsem přemýšlela o tématu bakalářské práce, byla volba jasná. Měla jsem možnost poznat různé formy a druhy práce se psy (záchranářský výcvik, pomoc v útulku, účast na táborech pro psy a se psy), činnost organizací věnujících se výcviku asistenčních psů, canisterapii a zúčastnila jsem se odborných seminářů mapujících problematiku s tématem spojenou.

Na základě odborné praxe ve Středisku výcviku vodících psů v Praze v Jinonicích jsem se seznámila i s tréninkem vodících psů. V rámci této praxe jsem si vyzkoušela i chůzi po Praze s klapkami na očích a vodícím psem. Tato zkušenost byla prvním podnětem k úvaze nad danou problematikou a zároveň prvotním impulzem k bakalářské práci.

Chtěla jsem se dozvědět víc o nevidomých lidech, o jejich běžných starostech a radostech. Zajímalo mě, co speciální výcvik psů obnáší. Hledala jsem v historických pramenech odkazy, kdy se psi objevili po boku zrakově znevýhodněných lidí, a sledovala vývojovou tendenci do dnešních dnů.

Protože se o toto téma zajímám již delší čas, dovoluji si na základě dosavadních zkušeností stanovit určitou hypotézu: Vodící pes rozvíjí psychiku nevidomého pozitivním směrem.

Cíl práce

V bakalářské práci bych se chtěla zabývat významem vodícího pro jeho zrakově postiženého majitele a vlastním výcvikem vodících psů. Dále budu obecně charakterizovat oční vady a s tím související historický přístup k nevidomým. Budu se snažit nastínit historii výcviku vodících psů ve světě i v České republice.

Podklady pro zpracování práce jsou z větší části literární zdroje, výstupy z absolvovaných seminářů a propagační tiskopisy. Abych si ověřila nejen svá tvrzení a domněnky, ale i obecnou platformu problematiky, přizvala jsem si „na pomoc“ nevidomého člověka s jeho životními zkušenostmi.

2 Historický přístup k handicapovaným

Zdravotní omezení, postižení a nemoci provázejí lidstvo od samého začátku. Každá společnost řeší nejednoduchý vztah těch silnějších, zdravých, nepostižených, kterých je více, k těm slabým, nemocným a handicapovaným, kteří jsou v postavení minoritním (Titzl, 2000).

Z dostupných historických pramenů je možné doložit rozdílný přístup k nemocným a postiženým v různých obdobích.

V pravěku nemocní a postižení lidé v důsledku nemocí brzy umírali. Dle archeologických nálezů vědci a lékaři usuzují, že se lidé dožívali asi 40 let (Slowík, 2007).

2.1 Represivní přístup

V antice se společnost zbavovala všech tělesně postižených (tedy i nevidomých) zabíjením. Ojediněle jsou popisovány případy zachování života postižených v rodinách bohatých a vlivných občanů – např. římský spisovatel Sekundus Plinius sepsal souhrn antického vědění o přírodě a kultuře, kde se zmiňuje o životě postižených u císařského dvora (Brožková, 1983).

2.2 Charitativní přístup

V křesťanství se na člověka pohlíželo jako na objekt milosrdenství. Postižení byli léčeni, byly zakládány klášterní hospice a špitály. Péče o nemocné však nebyla dostačující, např. spolky nevidomých byly odkázány na pomoc ostatních občanů. Řada postižených si živobytí obstarávala žebráním nebo jako kejklíři či potulní herci.

2.3 Humanistický přístup

V novověku se setkáváme s rozsáhlým zakládáním ústavů zaměřených na pomoc a péči o různě postižené občany. V medicíně nastupuje péče o handicapované osoby spojená se specializací v přístupu k jedincům s různými druhy postižení – např. snaha pomoci zrakově postiženému, aby dokázal smysluplně žít ve společnosti vidících (Slowík, 2007).

Erasmus Rotterdamský počátkem 16. století navrhl pro nevidomé tzv. tabelu (dřevěná tabulka s vyrytými písmeny). V 17. století vyučovali nevidomí i na univerzitách. Učit slepé číst se pokoušel španělský učenec Francesco Lucas, který nechal pro slepé vyřezat písmena ze dřeva.

2.4 Rehabilitační přístup

Od 19. století dochází k propojování léčby slabozrakých a nevidomých s výchovou a vzděláváním. „Re-habilitace“ znamená znovu – uschopnění handicapovaného člověka (Slowík, 2007).

Ten, kdo není schopen rehabilitace, se stává pouhým objektem institucionální péče v ústavním zařízení a je společností segregován (Jesenský, 2000).

2.5 Inkluzivní přístup

Trendy probíhající v současné době jsou charakterizovány přirozeným začleňováním postižených do běžné společnosti (resp. jejich nevyčleňováním). Obě skupiny se aktivně učí společně žít, u postižených se zohledňuje lidská důstojnost a individualita (Slowík, 2007).

Osoby se zdravotním postižením nepatří vždy do speciálních zařízení a ústavů. Pokud je to možné po stránce vzdělávací, výchovné i zdravotní je nejlepší integrovat je mezi běžnou populaci.

3 Zrakově postižení

Lidské oko je nejdůležitějším a nejcennějším orgánem pro získávání informací z okolního světa a prostředí. Zrak umožňuje z 95% přenos informací, které pochází z vizuálního poznání (Quan et al., 2012).

Prostřednictvím zraku vnímáme tvar, vzdálenost, velikost, barvy, hloubku nebo pohyb. Zrak má rozhodující vliv na rozvoj paměti, řeči, emocí, na utváření představ. Zdravé oko je schopno zaostřit na různé vzdálenosti pomocí oční čočky, prostřednictvím akomodace se zobrazují viděné předměty na sítnici (Panoptikum, 2012).

„Z medicínského hlediska je osoba se zrakovým postižením ta, která má postižení zrakových funkcí trvajících i po medicínské léčbě anebo po korigování standardní refrakční vady a má zrakovou ostrost horší než 6/18 (0,3) až po světlocit, nebo je zorné pole omezeno pod 10 stupňů při centrální fixaci, přitom tato osoba užívá nebo je potenciálně schopna používat zrak na plánování a vlastní provádění činnosti“ (Hamadová et al., 2007).

Ze statistických údajů vyplývá, že počet osob s těžkým postižením zraku v České republice tvoří asi 1 – 2 % populace – to je okolo 100 000 až 200 000 osob. Zcela nevidomých je v ČR přibližně 10 tisíc osob. Díky vysoké úrovni zdravotnictví jsou zachraňovány nejen nedonošené děti, ale i děti s vážným postižením (Machová, 1994).

Počet osob se zrakovými vadami dále roste vlivem civilizačních chorob (diabetes), autonehod, různých úrazů a zvyšuje se i podíl starších občanů, kterým se zhoršuje zrak v souvislosti s věkem.

3.1 Klasifikace zrakového postižení

Závažnost zrakového postižení je klasifikována podle mezinárodní stupnice zavedené Světovou zdravotnickou organizací (WHO). Důležitým údajem přitom je vizus – hodnota zrakové ostrosti, která udává poměr mezi největší vzdáleností, na kterou je schopen člověk s oční vadou ještě zřetelně vidět a vzdáleností, na kterou totéž vidí zdravé oko (Slowík, 2010).

K testování zrakové ostrosti se používají standardizované Snellenovy optotypy. Vyšetření probíhá v zatemněné místnosti s rozsvícenými optotypy a člověk je vyšetřován ze

vzdálenosti 5 nebo 6 metrů. Pokud klient nepřečte z dané vzdálenosti ani největší řádek snižujeme postupně vzdálenost až na půl metru. Výsledkem měření je minimální velikost optotypů (písmen, tvarů, čísel), které je daný člověk schopen správně určit (Quan et al., 2012).

Vizus je hodnota zrakové ostrosti, která je udána ve tvaru zlomku $V = d/D$, kde d označuje vzdálenost v metrech, ze které klient četl a D udává číslo vzdálenosti (v metrech), z jaké by daný řádek přečetla zdravá osoba (Schindler, 1997; Quan et al., 2012).

Podle výsledků oftalmologického vyšetření je možno zrakově postiženého člověka zařadit do některé z 5 kategorií zrakového postižení (SONS, 2012a):

kategorie 1: střední slabozrakost - zraková ostrost s nejlepší možnou korekcí: maximum menší než 6/18 (0,30), minimum rovné nebo lepší než 6/60 (0,10); 3/10 - 1/10

kategorie 2: silná slabozrakost – zraková ostrost s nejlepší možnou korekcí: maximum menší než 6/60 (0,10), minimum rovné nebo lepší než 3/60 (0,05); 1/10 - 1/20

kategorie 3: těžce slabý zrak

a) zraková ostrost s nejlepší možnou korekcí: maximum menší než 3/60 (0,05), minimum rovné nebo lepší než 1/60 (0,02); 1/20 - 1/50,

b) koncentrické zúžení zorného pole obou očí pod 20 stupňů, nebo jediného funkčně zdatného oka pod 45 stupňů

kategorie 4: praktická nevidomost - zraková ostrost s nejlepší možnou korekcí 1/60 (0,02), 1/50 až světlocit nebo omezení zorného pole do 5 stupňů kolem centrální fixace, i když centrální ostrost není postižena

kategorie 5: úplná nevidomost - ztráta zraku zahrnující stavy od naprosté ztráty světlocitu až po zachování světlocitu s chybnou světelnou projekcí.

3.2 Dělení zrakových vad

Podle příčiny vzniku dělíme zrakové vady na vrozené nebo získané. Některé vrozené vznikají již v prenatálním období vlivem dědičnosti nebo infekčního onemocnění matky (rubeola, toxoplasmóza).

Získané zrakové vady mohou být způsobeny předčasným porodem (inkubátor), infekcemi, záněty mozku (zrakového centra), nemocemi (glaukom, diabetes mellitus) nebo úrazy (popáleniny, sečné a bodné rány, poleptání).

„Jedním z nejobtížnějších faktorů, s nimiž se těžce zrakově postižený člověk při svém každodenním pohybu musí vyrovnat, je pocit „psychické osamocení“ na trase. Často dochází k paradoxní situaci, kdy si zrakově postižený zároveň myslí, že je centrem pozornosti ostatních a je jimi neustále pozorován, zároveň se však cítí sám, mimo kontext okolního prostředí“ (Wiener, 2006).

4 Prostorová orientace

Prostorová orientace je schopnost určování a udržování trasy z jednoho místa na druhé. K označení zrakově postižených lidí slouží od roku 1930 bílá hůl, která se později stala základní pomůckou pro prostorovou orientaci a samostatný pohyb zrakově postižených (Wiener, 2006).

4.1 Bílá hůl

Nevidomé doprovází hůl po staletí a její funkce byla zpočátku jen ochranná (ochrana těla před nárazem do překážky). Ve 20. století dochází k potřebě označit nevidomé osoby, zejména z důvodu rozvoje dopravy. Zkoušelo se různé barevné označení např. červenými praporky v Belgii nebo žlutými páskami s černými body v Dánsku, Německu a Švédsku, ale toto označení bylo nevyhovující. V roce 1930 přichází ve Francii Guilly d'Herbemontová s návrhem označit těžce zrakově handicapované bílou holí. V roce 1931 financuje z vlastních zdrojů nákup 5 000 bílých holí pro slepé. Bílá hůl se rychle prosazuje a šíří do dalších zemí. V této době získává hůl i funkci signalizační. Po 2. světové válce probíhají experimenty, které využívají jako prodlouženou ruku dlouhou bílou hůl (R. Hoover, C. Bledsoe). Postupně vytváří dodnes využívanou metodiku chůze s bílou holí, a tím hůl povyšuje na základní prostředek orientace nevidomých – orientační funkce hole (Svárovský, Macháček, 2010).

4.1.1 Rozdělení bílých holí

Orientační hole (dlouhé hole) – určené k mobilitě a orientaci. Běžná délka 110 až 140 cm, dosahuje ke spodní části hrudní kosti, do podpaží nebo až k ramenům.

Signalizační hole – určené k označení slabozrakých osob a nevidomých s vodícím psem nebo průvodcem. Délka těchto holí bývá 90 až 110 cm a dosahují do pasu.

Opěrné hole – určené lidem s pohybovým omezením kombinovaným se zrakovým postižením. Dosahují ke kyčelnímu kloubu v délce 80 až 95 cm (Svárovský, Macháček, 2010).

4.1.2 Konstrukce bílé hole

Bílá hůl se skládá ze tří částí: rukojeť, tělo hole a dolní koncovka.

Horní zakončení hole (rukojeť) – vyrobeno z neklouzavého příjemného materiálu, umožňujícího jisté a uvolněné držení hole. Důležité je respektování základních ergonomických kritérií a to zejména rozdíl mezi rukou ženy a muže (Wiener, 2006).

Tělo hole – základní nosná část. Vyrábí se ve 4 konstrukčních variantách:

- neskládací – jednoduchá, nejlehčí. Nejlépe přenáší hmatové informace. Je však neskladná a není možné nastavit její délku
- skládací – 2 a více dílů. Bývá nejskladnější. Nelze nastavit délku
- teleskopická – 2 a více dílů. Nastavitelná délka, ale méně skladná
- kombinovaná – skládací a teleskopická, která umožňuje nastavení délky a je skladnější než teleskopická hůl (Svárovský, Macháček, 2010).

Obr. 1 Bílá hůl (Marešová, R.)

Spodní zakončení hole (dolní koncovka) – je odvislé od typu (způsobu používání) hole. Za optimální je považován útvar širší než průřez hole, který je mírně zakulacený, pevně připevněný k holi a snadno vyměnitelný při opotřebení. Spodní zakončení je rozhodující pro přenos informací hmatového charakteru a plynulosti pohybu zrakově postiženého člověka (Wiener, 2006).

Opěrné hole jsou opatřeny gumovou koncovkou, která zabraňuje podklouznutí. Signalizační hole, které nebývají v kontaktu se zemí, mají jednoduché subtilní zakončení. Orientační hole zprostředkovávají kontakt se zemí. Hůl přenáší hmatové informace a vyvolává zvuky, jejichž vyhodnocení je základem prostorové orientace. Podle terénu a techniky chůze se volí ze dvou typů zakončení. Pevné – nepohyblivé anebo rotační umožňující trvalý kontakt se zemí u kluzně kyvadlové techniky. Tímto způsobem použití se snižuje opotřebení (Svárovský, Macháček, 2010).

Cílem je umožnit permanentní užívání kluzné techniky hole – stálý kontakt s povrchem.

4.1.3 **Technika dlouhé hole**

Důležité je cílevědomé užívání bílé hole o přesně stanoveném poměru délky k postavě (do výšky hrudníku). Používání hole zajišťuje bezpečnost i subjektivní jistotu při dodržení pravidel pohybu. Konstrukce hole ovlivňuje do značné míry její užívání (Wiener, 2006).

4.1.4 **Možnosti držení hole**

Tradiční – hůl je držena volně z obou stran mezi palcem a prostředníkem, shora je přiložen ukazovák, který směřuje dolů. Při tomto držení snadno dochází ke strnutí zápěstí (přílišným vyklenutím). Volný pohyb hole je možný pouze na jednu stranu, na straně druhé je její pohyb omezen paží. Manipulace směrem nahoru a dolů je obtížná a jemná manipulace s holí je téměř vyloučena (Wiener, 2006).

Tužkové – někdy nazýváno i jako nový způsob. Hůl je držena v horní třetině mezi palcem, ukazovákem a prostředníkem, kterým je hůl podepírána. Tímto držením je zajištěno detailnější získávání jemnějších a citlivějších informací z prostředí (Svárovský, Macháček, 2010).

Možnosti kyvu hole jsou na obě strany vyváženější. Oblouk je na základě toho umístěn před tělem zrakově postiženého člověka a je vyloučeno přesahování oblouku směrem vzad. Horní konec hole se nepohybuje a je volně opřen v dlani. Tím je zvyšována subjektivní jistota člověka, která přispívá k uvolnění a jistému držení hole. Tužkové držení umožňuje rychlé zkrácení hole bez nutnosti měnit držení hole. Princip držení zůstává stejný, prsty pouze sjedou po holi do určité úrovně, a tím je hůl jednoduše zkrácena. Při tomto pohybu se mění poloha palce, který se vychýlí směrem k tělu a poté je přidán zpět k ostatním prstům (Wiener, 2006).

4.1.5 **Techniky užití dlouhé hole**

Kyvadlová technika – nejčastěji používaný způsob. Spodní konec hole při chůzi vykřívá prostor cca šíře ramen nízkým obloukem nad zemí. Důležité je klepnutí hole o zem v krajních bodech oblouku (Wiener, 2006).

Zvuk vyvolaný dopadem koncovky (tzv. ťukání), může být použit k echolokaci, při které je využíván odražený zvuk k určování vzdáleností a vytvoření představy o prostoru. Tato

technika umožňuje rychlou chůzi a práci se zvukem, koncovka se nezadrhává. Překážky v horní polovině těla, velmi nízké a podúrovňové překážky nejsou tímto způsobem zachyceny (Svárovský, Macháček, 2010).

Kluzná technika – užívaná většinou u začátečníků při výuce techniky dlouhé hole. Spodní konec opisuje před tělem mírný oblouk pohybem po podložce, který pokrývá část před tělem od ramena k rameni. Hůl se pohybuje stejně s tělem a je vždy před nohou, která došlapuje (Wiener, 2006).

Diagonální technika – užívá se v prostorách nevidomému člověku známých, držení hole je zpravidla tužkové. Při této technice je hůl držena před středem těla a úhlopříčně (diagonálně) vykrývá plochu před tělem a zviditelňuje člověka, který ji takto nese. Tato technika se využívá při chůzi s průvodcem nebo vodícím psem (Svárovský, Macháček, 2010).

5 Vodící pes

Speciální živá kompenzační pomůcka pro osoby se zrakovým postižením. Předpokladem pro pořízení vodícího psa je nutné, aby byl člověk schopen samostatného pohybu s bílou holí. Dobře vycvičený vodící pes má zrakově handicapovanému člověku ulehčit prostorovou orientaci a samostatný pohyb (Matysková, 2009).

Za vodícího psa je považován jedinec, který je v každodenním kontaktu s klientem bez zásahu třetí osoby a byl vycvičen na pomoc nevidomé a slabozraké osoby (Galetová, 2008).

Práce vodících psů je jednou z nejtěžších prací psa. Vodící psi pracují v hustém provozu, pohybují se mezi davy lidí a na rušivé podněty by neměli reagovat. Musí poslouchat povely svého majitele, ale důležitá je i iniciativa a inteligence psa, pokud to daná situace vyžaduje. Pes musí být při vedení zrakově handicapovaného člověka plně soustředěný, a když majitel potřebuje sám něco udělat, musí pes být schopen v klidu čekat (Barnes, 2004).

5.1 Z historických pramenů o nevidomých a vodících psech

Na vykopávkách z Pompejí (r. 79 n.l.) byl na zdi nalezen obraz, na němž je zachycen slepý člověk se psem. V Metropolitním muzeu v New Yorku je uložen čínský svitek asi z roku 1200, který zobrazuje slepce vedeného psem (IGDF, 2012b).

V západní Evropě byly důkazy o používání psů jako průvodců pro nevidomé zaznamenány v několika odstavcích psaných ve 13. století mnichem Bartolomějem. Popisoval, jak nevidomého vedlo dítě, sluha nebo pes (Fishman, 2003).

Z 15. století je dochován značný počet kreseb, rytin a obrazů, na kterých jsou vyobrazeni nevidomí lidé se psy. Společnými rysy těchto výtvorů jsou:

- a) Psi malého vzrůstu, na to aby byli schopni nevidomého člověka bezpečně vést.
- b) Psi byli voděni na pružných vodítkách, která přenášela informace pouze o směru chůze.
- c) Zpravidla měl nevidomý v levé ruce psa a v pravé hůl.
- d) Vyobrazováni byli jen muži, kteří se zřejmě toulali jako žebráci nebo hudebníci (Fishman, 2003).

Z 16. století se zachovala balada o rytíři, který přišel v bitvě o zrak a přátelé mu dali psa. Na obrazech a rytinách ze 17. a 18. století jsou zobrazeni nevidomí lidé ve společnosti psů. George Joseph Beer, přední vídeňský oční specialista, napsal okolo roku 1780 knihu o výcviku psů pro nevidomé (IGDF, 2012b).

Na přelomu 18. – 19. století Johan Wilhelm Klein ve své knize „Učebnice pro výuku nevidomých“ navrhoval, aby vodící psi byli učeni lidmi, kteří vidí. Domníval se, že pevné spojení (vodící tyčí) člověka se psem by poskytovalo přesnější informace o pohybu. Zpracoval stručný popis jak psy cvičit a jako vhodná plemena pro tento výcvik doporučoval německé ovčáky a pudly. První světová válka se stala přelomem ve výcviku vodících psů. Armády v této době využívaly ve velké míře k různým účelům psy, hlavně německé ovčáky. Z války se vracelo mnoho zraněných a osleplých vojáků a vojenští kynologové se pro ně po válce snažili psy přecvičovat (Fishman, 2003).

První vodící pes byl vydán v roce 1916 Paulu Feyenovi německým Červeným křížem (IGDF, 2012b).

První škola pro výcvik vodících psů byla založena v Oldenburgu a úspěchy této školy vedly k založení další ve Württemburgu. Po válce se začali cvičit vodící psi i pro ostatní nevidomé. Byly založeny další školy. Do roku 1927 bylo okolo 4 000 německých ovčáků vycvičeno na pomoc zrakově handicapovaným. K rozvoji vodících psů ve Spojených státech amerických došlo také krátce po tomto roce (Fishman, 2003).

5.2 Historie vodících psů v ČR

V letech 1922 – 1924 se začal výcvikem vodících psů zabývat kynolog Josef Podhorský. Začátkem šedesátých let se několik kynologů snažilo o rozsáhlejší výcvik vodících psů, ale jejich práci komplikovala tehdejší politická situace. V květnu 1974 došlo k dohodě mezi Ústředním svazem invalidů a chemickým podnikem Spolana Neratovice a bylo založeno výcvikové středisko. Výcvik psů v něm probíhal pouze 4 roky. V červnu 1978 se Svaz invalidů s výcvikem psů přesouvá pod svůj výrobní podnik Meta Praha, který vyrábí kompenzační pomůcky. Během 80. let navázali členové kontakt se zahraničními středisky a zřídili výcvikové středisko s vlastním chovem psů v Neratovicích. Tento projekt z ekonomických důvodů nebyl úspěšný (KDVP, 2013a).

V říjnu 1991 bylo založeno při České unii nevidomých a slabozrakých nové oddělení pro výcvik vodících psů. Škola výcviku vodících psů byla 15. 4. 1994 přijata jako přidružený člen Mezinárodní federace škol výcviku vodících psů pro nevidomé. Cvičitelé psů pracovali na základě živnostenského listu a se střediskem uzavírali smlouvy o výcviku. S výchovou štěňat v rodinách začalo středisko podle vzoru ze zahraničí. Pes byl cvičen podle výcvikového řádu, výcvik trval 6 – 7 měsíců. Poté byl pes předveden cvičitelem při závěrečné zkoušce před komisí. Po úspěšném absolvování zkoušky předal cvičitel psa vybranému klientovi. Zájem o vodící psy mezi zrakově handicapovanými narůstal, ale výcvikovému středisku stále chyběly vlastní prostory s možností ubytování psů, kanceláři a ubytováním pro klienty. V květnu 1996 byla zahájena výstavba nového střediska pro výcvik vodících psů v Praze – Jinonicích (SONS, 2012a).

Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých ČR (SONS ČR) vznikla v červnu 1996 sloučením dvou organizací: České unie nevidomých a slabozrakých a Společností nevidomých a slabozrakých v ČR (SONS, 2012a).

5.3 Klub držitelů vodících psů

Vznikl v roce 1985 a pracuje dodnes. Hlavním posláním tohoto klubu je hájit zájmy a potřeby nevidomých lidí se psy. Na jeho založení se podíleli Miroslav Fišer a Miroslav Podobský. Pod vedením M. Fišera se členové klubu scházeli a cvičili své psy. Pořádali letní výcviková soustředění zakončená soutěží. Tato soustředění se stala tradicí. Nejdříve soutěže probíhaly na uměle vytvořené překážkové dráze. Po smrti M. Fišera byla soutěž přejmenována na Memoriál Miroslava Fišera a byla přesunuta z umělé dráhy do ulic měst, kde byly přirozené pracovní podmínky, ve kterých se speciálně vycvičení psi běžně pohybují a mohou tak prezentovat svoji práci (SONS, 2012a).

5.4 Mezinárodní federace vodících psů (IGDF)

International Guide Dog Federation byla založena v roce 1989 ve Velké Británii. Po celém světě sdružuje asi 82 výcvikových škol pro vodící psy. Tato organizace pomáhá šířit znalosti, zkušenosti, metodiku a standardy kvality novým i stávajícím výcvikovým školám,

které chtějí zlepšit úroveň odchovu, výchovy, výcviku vodících psů a péči o zrakově handicapované. Snahou této mezinárodní organizace je usnadnit soužití vodících psů s klienty (IGDF, 2012a).

5.5 Osobnosti

5.5.1 Johann Wilhelm Klein (11. 4. 1765 – 12. 5. 1848)

Světznámý rakouský právník, který je všeobecně pokládán za jednoho z největších tyflopodů 19. století. Založil Výchovně vzdělávací institut pro nevidomé ve Vídni, kde působil jako ředitel (Smýkal, 2006).

Je autorem reliéfní hladké latinky a k jejímu psaní vytvořil speciální psací stroj (Mužáková, 2006).

Vychoval několik nadšených tyflopodů, kteří se ujali zakládání dalších podobných ústavů. Měl vliv i na rozvoj výchovy nevidomých u nás. Narodil se v Allerheimu jako syn komorního rady. Studoval práva na stuttgartské Karlově vysoké škole (1788). Po studiu pracoval jako správce justičního úřadu. V roce 1799 se přestěhoval do Vídně, kde pracoval v sociální sféře. Při výkonu této práce se přirozeně seznamoval s problematikou života nevidomých dětí a dospělých. Zajímal se především o katastrofální situaci malých nevidomých dětí a chtěl jim pomoci. Na Kleina silně zapůsobili dva nevidomí umělci, kteří v něm utvrdili přesvědčení, že nevidomý je člověk, kterého nelze odmítat (Smýkal, 2006).

V rámci své sociální činnosti se v r. 1804 seznámil s nevidomým devítiletým chlapcem Jakubem Braunem a po roce společné práce představil Klein svého žáka veřejnosti. Dokladem toho je zmínka ve vídeňském deníku Wiener Zeitung ze dne 24. července 1805. Píše se, že malý Jakub předvedl čtení a psaní reliéfních písmen, počítání a orientaci na reliéfních zeměpisných mapách. Také již ovládal také některé manuální práce jako paličkování, háčkování, práce s papírem aj. Braun byl Kleinem také představen císaři Františku I., který byl velice spokojený a rozhodl ročně subvencovat vznikající ústav za účelem jeho rozšíření. Na základě toho již Kleinova činnost neuniká pozornosti a zvláště po císařově peněžitém daru začaly konečně plynout peníze od jednotlivců i korporací. Ústav bylo možné rozšířit. Zavádí se výroba provazů, stuh, řemenů, opasek, síťování, práce se dřevem aj. Mimo rozvíjení zručnosti dbá Klein na pěstování tělesné zdatnosti chovanců, což v

této době nebylo obvyklé. Dospělým nevidomým pro jejich samostatný pohyb na ulici doporučoval jako průvodce psa. Jeho kniha popisuje způsob výcviku psů s postrojem, na kterém byla připevněna hůl a nevidomý ji držel v levé ruce (IGDF, 2012b).

Klein se stává významnou osobností mezi odborníky v oblasti tyflopédie. V roce 1837 založil první slepecké muzeum, jehož exponáty tvořila převážně jeho sbírka učebních pomůcek (Mužáková, 2006).

Kleinův vliv zasáhl i české země. Se svým žákem J. R. Beitlem, který učil v Ústavu pro nevidomé ve Vídni, navštívil Prahu a stal se zakladatelem ústavu v Brně (Smýkal, 2006).

5.5.2 **Dorothy Harrison Eustis (30. 5. 1886 – 8. 9. 1946)**

Narodila se rodině žijící ve Filadelfii jako šesté dítě. Ve svých dvaceti letech se poprvé vdala a měla dva syny. Zajímala se o chov skotu a chov německých ovčáků. Později ovdověla a odstěhovala se do Švýcarska. Tam založila se svým druhým manželem chovatelskou stanici německých ovčáků s názvem Fortunate Fields. V listopadu roku 1927 byl otištěn její článek s názvem The Seeing Eye v Saturday Evening Post. Na základě tohoto článku ji kontaktoval mladý Morris Frank. Muž, který od šesti let neviděl na pravé oko, které si zranil při jízdě na koni o větev. V šestnácti letech oslepl i na levé oko a to během zápasu v boxu. Po několika měsících dopisování s Dorothy se dohodli, že pro něj vycvičí vodícího psa ze své chovatelské stanice. Frank přijel do Švýcarska, kde podstoupil výcvik s fenkou německého ovčáka Buddy (Swanbeck, 2002).

Po návratu do USA v roce 1929 využil Morris peněžní dar od paní Eustis a založil první školu pro výcvik vodících psů v Americe. Škola pro výcvik vodících psů byla pojmenována podle výše zmíněného článku v Saturday Evening Post tedy The Seeing Eye. Již v prvním roce připravila psy pro sedmnáct nevidomých zájemců a následně zájem o vodící pomocníky prudce narůstal. Nadace The Seeing Eye se stala průkopníkem ve výcviku vodících psů a svou službu nevidomým poskytuje dodnes (Ascarelli, 2010).

5.6 Plemena vhodná jako vodící

5.6.1 Labradorský retriever

Země původu: Velká Británie

Klasifikace FCI: skupina 8 – retrieveři, slídiči a vodní psi, sekce 1 retrieveři s pracovní zkouškou

Vzhled: silná konstituce, aktivní.

Chování a temperament: vyrovnaný, adaptabilní a oddaný společník.

Hlava: mozkovna je široká (stop je znatelný), čistě řezaná bez masitých lící. Dobře vyvinuté a široké nozdry. Čelisti a zuby silné, vyžadován je nůžkový skus. Oči hnědé nebo oříškově hnědé. Uši středně velké nasazené spíše vzadu, visící a přiléhající k hlavě. **Krk:** suchý a silný, přecházející v dobře postavené plece. **Tělo:** (trup): rovná horní linie. Bedra jsou krátká, široká a silná. Hrudník prostorný s dobře klenutými žebry. **Ocas:** silný od nasazení se zužující ke špičce. Pokryt krátkými, hustými a pevnými chlupy. Neměl by být nesen nad hřbetem. **Přední končetiny:** od loktů kolmo k zemi. Plece dlouhé a šikmé, lopatky silné, dlouhé, šikmo postavené, tvořící s pažní kostí nepřiliš tupý úhel, přiléhající a dobře osvalené. Předloktí silné a rovné. **Pánevní končetiny:** dobře vyvinutá zád', která směrem k ocasu neklesá. Koleno výrazně zaúhlené. Hlezna jsou nízko postavená a směřují kolmo k zemi. Kravský postoj je velmi nežádoucí. Tlapy kulaté, kompaktní s klenutými prsty a dobře vyvinutými polštářky.

Pohyb: má být ve všech chodech prostorný, plynulý a volný. Posuv vychází z pánevních končetin.

Srst: krátká, hustá, bez zvlněné podsady. Na dotyk tvrdá, odolná proti povětrnostním vlivům. **Zbarvení:** jednobarevné černé, žluté nebo čokoládově hnědé (játrové). Povolena je malá bílá skvrna na hrudníku.

Velikost: měřena v kohoutku u psů 56 – 57 cm, u fen 54 – 56 cm.

Za vady je považována jakákoliv odchylka od standardu plemene (FCI-Standard N°122, 2011).

Labradorští retrieveři jsou inteligentní, rádi se učí a ochotně pracují pro svého pána. Jsou dobrými policejními a záchranářskými psy a celosvětově zaujímají první místo ve výcviku

vodicích psů. Lze je vidět na cvičišťích, kynologických akcích a soutěžích, ale jsou i výbornými domácími mazlíčky (Verhoef-Verhallen, 2002).

5.6.2 Zlatý retriever

Země původu: Velká Británie

Klasifikace FCI: skupina 8 – retrieveři, slídiči a vodní psi, sekce 1 retrieveři s pracovní zkouškou

Vzhled: symetrický, aktivní s vyváženým pohybem, spolehlivý, s laskavým výrazem.

Chování a temperament: s přirozenými vlohami k práci, vyrovnaný, přátelský, důvěřivý.

Hlava: vyvážená, mozkovna široká (stop je dobře znatelný), černé nozdry. Čelisti a zuby silné, s pravidelným a kompletním nůžkovým skusem. Oči tmavě hnědé, tmavé okraje očních víček. Uši středně velké nasazené ve stejné výšce jako oči, visící a přiléhající k hlavě.

Krk: suchý a svalnatý. **Tělo (trup):** vyvážený, rovná horní linie. Bedra silná svalnatá, hluboký hrudník s dobře klenutými žebry. **Ocas:** nasazen a nesen na úrovni hřbetní linie, dosahuje k hlezňům, konec není zatočen. **Přední končetiny:** rovné se silnými kostmi. Plece dobře šikmo dozadu uložené, lopatka dlouhá. Nadloktí stejné délky jako lopatka. **Pánevní končetiny:** silné a svalnaté. Koleno dobře zaúhlené. Hlezna při pohledu zezadu rovná. Kravský postoj je nežádoucí. Tlapy kulaté.

Pohyb: přímý a rovnoběžný pohyb předních a zadních běhů. Krok dlouhý a volný.

Srst: hladká nebo zvlněná s praporci, hustá podsada odpuzující vodu. **Zbarvení:** všechny odstíny zlaté nebo krémové. Povoleno několik bílých chlupů na hrudníku.

Velikost: měřena v kohoutku u psů 56 – 61 cm, u fen 51 – 56 cm.

Za vady je považována jakákoliv odchylka od standardu plemene (FCI-Standard N° 111, 2009).

Společenský pes s vyrovnanou povahou. Vyniká inteligencí a ochotou pracovat pro svého pána. Vztah k ostatním zvířatům bývá velmi dobrý, ale je velmi důležité seznamovat psa s nimi již od raného věku. Zlatý retriever se velmi rychle učí. Co se naučí, to si pamatuje

celý život. Je velmi přizpůsobivý. Využívá se jako policejní, slepecký, asistenční a záchranářský pes (Verhoef-Verhallen, 2002).

5.6.3 Německý ovčák

Země původu: Německo

Klasifikace FCI: skupina 1 – ovčáci a honáci a pastevcí, sekce 1 ovčáci s pracovní zkouškou

Vzhled: obdélníkový formát, silný dobře osvalený, pevná konstituce a střední velikost.

Chování a temperament: vyrovnaný, sebevědomý, pozorný a ovladatelný.

Hlava: klínovitého tvaru, suchá, čelo mírně klenuté. Nos černé barvy. Chrup silný, zdravý a úplný, s nůžkovým skusem. Oči mandlového tvaru, tmavé barvy. Uši postavené, středně dlouhé, nesené vzpřímeně a směřující jedním směrem. **Krk:** silný s dobře vyvinutým svalstvem. **Tělo** (trup): hřbetní linie vodorovná lehce spadající hřbet k zádi. Hřbet pevný, osvalený, široká silně vyvinutá bedra. Zád' dlouhá spadající dolů. Hrudník široký, žebra přiměřeně klenutá. **Ocas:** srst delší na spodní straně, dosahující minimálně k hleznu a nesený v mírném oblouku, při vzrušení nepřesahuje horní linii hřbetu. **Přední končetiny:** rovné, zepředu rovnoběžné, se silnými kostmi. Plece se silným svalstvem. Tlapy okrouhlé, uzavřené a klenuté. Drápy silné a tmavé. **Pánevní končetiny:** postavení posunutá dozadu. Při pohledu zezadu rovnoběžné. Silná a svalnatá stehna. Hlezna silně vyvinutá a pevná. Tlapy lehce klenuté, drápy silné, zahnuté a tmavé.

Pohyb: prostorný probíhající nízko nad zemí.

Srst: dvě varianty - buď dlouhá: krycí srst dlouhá, měkká, s praporci na uších, zadních končetinách, ocasu nebo krátká: krycí srst tvrdá a přiléhající. **Zbarvení:** černé s červenohnědými, hnědými a žlutými znaky, případně celočerné, šedé nebo šedé s tmavým vlkošedým zbarvením.

Velikost: měřená v kohoutku u psů 60 – 65 cm, u fen 55 – 60 cm.

Za vady je považována jakákoliv odchylka od standardu plemene (FCI-standard N°166, 2010).

Je přítulný, věrný, přátelský, sebevědomý, a bývá psem jednoho pána. Německý ovčák ochotně plní povely. Ve světě je nejvíce používaným pracovním psem. Mnohostranně nadané plemeno, které se uplatňuje u policie, armády, jako průvodce nevidomých, záchranář (Verhoef-Verhallen, 2002).

Obr. 2 Zlatý a labradorský retriever, německý ovčák (SVVP)

5.7 Zdravotní stav

Rozhodujícím faktorem pro plné využívání vodícího psa je dobrý zdravotní stav, který umožňuje dlouhodobé využívání „pomůcky“ (déle než 5 let).

Standardy IGDF doporučují před zahájením výcviku veterinární posouzení zdravotního stavu (vyšetření loketních, ramenních a kyčelních kloubů, vyšetření očí a vnitřních orgánů a také kůže). Zdravotní stav psa závisí i na pravidelném očkování, které chrání vodícího psa i jeho nejbližší okolí a pravidelném ošetření proti parazitům – „odčervování“ (Galetová, 2008).

5.7.1 Kastrace

Podmínkou zařazení psa do výcviku vodicích psů je kastrace.

V současné době jsou dva typy kastrace. Raná kastrace (propagovaná hlavně v USA) je chirurgické odstranění pohlavních žláz u pohlavně nezralých jedinců od 6. týdne života. Výhodou tohoto typu je menší stres pro zvíře, rychlejší zotavení, klidnější povaha, snížená agresivita a omezení výskytu nádorů mléčné žlázy. Druhý typ kastrace (preferován v Evropě) je prováděn po dosažení pohlavní dospělosti. Kastrace fen se provádí až po prvním hárání, tj. v 7 – 15 měsících (Galetová, 2008).

5.8 Výcviková střediska (TSE, SVVP)

5.8.1 The Seeing Eye (TSE)

K rozvoji vodicích psů, a hlavně škol pro jejich výcvik, došlo ve Spojených státech amerických potom, kdy Dorothy Harrison Eustis napsala článek, který 5. 11. 1927 vyšel v Saturday Evening Post. Článek byl výsledkem pozorování provedeného v letech 1925 – 1926 během návštěvy ve škole výcviku vodicích psů v Postupimi v Německu. Tam byli cvičeni němečtí ovčáci pro osleplé německé válečné veterány z 1. světové války (Fishman, 2003).

Již více než 75 let poskytuje výcviková škola The Seeing Eye (TSE) v USA kvalifikované vodící psy pro osoby se zrakovým postižením. Zpočátku se do výcviku přijímali dospělí psi, ale jen málo jich bylo vhodných. Pro lepší úroveň vodicích psů v TSE roku 1940 zahájili vlastní chovný program. Dnes chovají zástupce těchto plemen: německé ovčáky, labradorské retrievery, zlaté retrievery a křížence labradorských a zlatých retrieverů. Tato plemena jsou chována pro vlastnosti, které jsou u vodicích psů požadovány – inteligence, dobrý zdravotní stav, střední velikost a jemný temperament. Pro zachování genetické rozmanitosti přijímají do výcviku i psy doporučené z jiných chovatelských stanic nebo z jiných škol, ve kterých se cvičí vodící psi (Ennik et al., 2006).

5.8.2 Středisko výcviku vodících psů (SVVP)

Zřizovatelem je Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých ČR (SONS ČR).

V roce 1996 byla zahájena výstavba střediska v Jinonicích, kde sídlí dodnes (KDVP, 2013a). Toho samého roku přijel do České republiky předseda IGDF Ian Cox z Nového Zélandu, který navštívil výstavbu výcvikového střediska a byl mu předveden výcvik a závěrečná zkouška vodícího psa. Jeho reakce na středisko byly velmi kladné (KDVP, 2013b).

V říjnu 1997 byla předána do provozu první část centra. Výcvikové středisko v Jinonicích bylo dostavěno roku 1999 a v tomto roce byla dokončena i budova pro klienty. Součástí střediska jsou kanceláře, vstupní hala, ošetrovna, přípravná krmiva, kotce pro psy ve výcviku, karanténní kotce, výcvikový prostor a sociální zázemí. Plnohodnotným členem IGDF se Středisko výcviku vodících psů stalo roku 1997 (SVVP, 2012).

Ročně je předáno okolo dvaceti vycvičených psů. Průměrně jeden pes se vrací do výcvikového centra, ve kterém se přecvičí a je předán jinému klientovi nebo je z různých důvodů vyřazen. Během činnosti SVVP bylo předáno více než 300 vodících psů těžce zrakově handicapovaným lidem. S většinou klientů je středisko v kontaktu. Svým klientům poskytuje oporu a odbornou pomoc po celou dobu činnosti psa (Jasenovcová, 2012b).

Pracovníci poskytují konzultace ve středisku a umožňují ubytování psa v případě potřeby klienta. Každý rok v srpnu je pořádán letní tábor pro majitele vodících psů a jejich rodinné příslušníky. Na těchto táborech se pod vedením odborných instruktorů procvičují různé situace, procházejí se připravené tratě a je zde doprovodný program (např. svezení na koních, různé výlety, besedy apod.).

Obr. 3 Budova SVVP, Jinonice (Marešová, R.)

6 Život vodicích psů

6.1 Výběr štěňat

Příprava budoucího vodicího psa začíná již výběrem rodičů. Většina velkých středisek má své chovné feny nebo spolupracují s chovateli, jejichž chovné linie odpovídají požadavkům daného centra pro výcvik vodicích psů. Důležitými faktory pro budoucí vodicí psy jsou povahové vlastnosti a zdravotní stav. Pro práci vodicích psů je důležité vybírat a používat plemena, kterým je vlastní ochota spolupracovat a tolerance k lidem, psům i jiným zvířatům. Používaná plemena pro výcvik vodicích psů jsou prověřena českými i zahraničními zkušenostmi. Celosvětově nejvyužívanějším plemenem je labradorský retriever. Hojně se využívá i zlatý retriever a F1 generace kříženců labradorského a zlatého retrievera. Německý ovčák byl využíván hlavně v dřívějších dobách. Dnes je možné vidět v roli vodicích psů různá jiná plemena, která jsou zastoupena malými počty jako například border kolie, belgičtí ovčáci nebo velcí pudlové (Jasenovcová, 2008a).

Štěňata bývají před předáním do předvýchovy tetována a jejich povaha, reakce na různé podněty a zdravotní stav jsou průběžně pečlivě zaznamenávány.

6.2 Předvýchova

Štěňata jsou od dvou měsíců umisťována u lidí – dobrovolníků, kteří mají za úkol ze štěněte vychovat společenského a tolerantního psa, zvyklého být v bytě, venku a v dopravních prostředcích. Při převzetí štěněte do předvýchovy je sepsána smlouva mezi výcvikovou organizací a předvychovatel (Jasenovcová, 2007).

Předvýchova probíhá u lidí žijících ve velkých městech, u kterých je štěně asi od osmi týdnů do 12 měsíců. V tomto období musí daný jedinec nasbírat co nejvíce zkušeností. Postupně se ze štěněte stává vychovaný, poslušný a také psychicky vyrovnaný pes zvyklý na běžné rušivé městské podněty (hustý provoz, zvuky, pachy...). Práce s těmito spolupracovníky je pro střediska velice důležitá. Štěně je opatřeno vestičkou, na které je uvedeno, že se jedná o psa ve výcviku a opatrovatel má služební průkaz cvičitele. Pes se svým předvychovatel tráví veškerý čas, doprovází ho při každodenních povinnostech od chození do školy či práce, cestování, navštěvuje s ním i restaurace, obchody, kina, divadla,

banky. Podmínkou střediska bývá i vymezená doba, po kterou nejdéle může být štěně samo (cca 4 hodiny denně). Na veškerá tato místa mají psi většinou povolen vstup bez jakýchkoliv problémů. Každých šest týdnů se štěňata se svými opatrovateli setkávají s cvičiteli na srazech štěňat. Zde se sleduje povaha a zdravotní stav štěňat, zaznamenává se vše, co dané štěně prožívá a je kladen důraz na rozvíjení pozitivních vlastností. Do výchovy v tomto období patří základní výcvik, cviky a povely potřebné pro soužití s každým slušně vychovaným psem. Mezi nejdůležitější patří především přivolání psa, chůze na vodítku a základní cviky poslušnosti a ovladatelnosti. Na pravidelných srazech jsou tyto cviky nacvičovány a konzultovány s odborníky. Jedinec, který nesplní zdravotní nebo povahové požadavky, které jsou důležité pro každého vodícího psa, musí být vyřazen a výcvik nedokončí. Tito jedinci jsou nabízeni lidem, u kterých byli na předvýchově, anebo veřejnosti jako domácí pes, společník. Předvýchova je nenahraditelnou součástí přípravy vodících psů (Jasenovcová, 2008a).

Obr. 4 Štěňata (SVVP)

6.3 Výcvik

Doba zařazení psa do výcviku se liší podle plemene, a hlavně podle psychické a fyzické vyspělosti psa. O zařazení psa do výcviku rozhoduje trenér nebo organizace, které pes patří. Psi do speciálního výcviku jsou zařazováni na základě zdravotního stavu a povahových vlastností (Galetová, 2008).

Výcvik začíná přijetím asi ročního psa z předvýchovy do výcvikového střediska. Před zařazením do výcviku je mladý pes podroben komplexnímu veterinárnímu vyšetření. Provádí se rentgenové vyšetření loketních a kyčelních kloubů, vyšetření očí a laboratorní vyšetření na funkci vnitřních orgánů. Do výcviku jsou zařazeni jedinci, kteří jsou, jak ze zdravotního tak i povahového hlediska, zcela v pořádku. Během výcviku ve středisku jsou psi ubytováni v kotcích. Výcvik ve středisku běžně trvá šest až osm měsíců. Během této doby musí pes zvládnout okolo 34 cviků a úkonů, u kterých je důležité vzájemné propojení, tak aby vedl svého nevidomého majitele jistě a bezpečně. Důležité je, aby vycvičeného psa práce bavila a měl ji rád. Pokud by tomu tak nebylo, nevykonával by tuto práci pro svého pána vůbec, anebo špatně. Z tohoto důvodu je důležité, aby pes přijal svou roli ochotně a jako svůj životní styl. Základem výcviku je dlouhodobé soustředění psa na práci. Úkolem cvičitele je psa naučit vyrovnané chůzi, při které pes nečichá, bezdůvodně nemění směr ani tempo chůze, nereaguje na vnější podněty. Jedinec se při chůzi učí základy vyhýbání se překážkám, kterým se lze bezpečně vyhnout, a označování míst (zastavením), která se nedají obejít. Za překážky jsou považována místa, která nejde překonat bez nebezpečí zakopnutí, naražení, pádu nebo střetu s automobilem. Jedinec ve výcviku se musí spolehlivě naučit označit vstup do vozovky, místo kde začínají schody, auto stojící u chodníku. Dané situace jsou označovány zastavením psa před překážkou, pes vyčkává na pokyn od majitele a poté pokyn, pokud to jde, splní nebo situaci samostatně vyřeší. Při přecházení vozovky určuje pokračování v chůzi majitel, který na základě svého sluchu rozhoduje o přejití a pes se na jeho pokyn rozejde (Jasenovcová, 2008b).

Při výcviku je využíváno jednotné povelové techniky, kterou se budoucí zrakově handicapovaný majitel musí naučit, aby si se psem rozuměli. Základními povely jsou **odbočování vpravo** a **doleva**: daný pokyn plní pes buď hned otočením a pokračováním chůze v daném směru nebo vyhledá první odbočku v daném směru a pokračuje tím směrem až po nalezení, **zpomalení** nebo **zrychlení chůze** a **zastavení**. Další povely jsou vyhledávání jednotlivých míst jako jsou schody, dveře, autobusová zastávka, přechod pro chodce, lavička. Důležitý povel je i pro chůzi po krajnici v místech, kde nejsou chodníky. Další skupinou povelů, kterou pes musí zvládat, je poslušnost a ukázněnost. Tyto povely jsou shodné se základní poslušností využívanou v kynologii. Ke konečnému majiteli by se pes měl dostat do dvou let věku (Jasenovcová, 2008b).

6.4 Předání klientovi

Součástí předávání vycvičeného vodícího psa je zaškolení nového potenciálního majitele. Budoucí majitel se musí naučit, jak má o psa pečovat a jak mu správně dávat povely, jak psa chválit a trestat. S příchodem psa do domácnosti přichází nejen radost, ale i odpovědnost. Partnerství se psem pomáhá vytrhnout handicapovaného ze samoty a je impulsem ke změně životního stylu. Pes vyžaduje dodržování pravidelného denního rytmu (krmení, venčení, odpočinek) a nutí osoby k cílenému a soustředěnému chování, a to bez ohledu na věk i zdravotní potíže (Galetová, 2008).

Předání vycvičeného psa klientovi trvá určitou dobu (min. 7 – 10 dní). Pes se musí naučit přijmout novou životní situaci. V první fázi by měl klient přijet do výcvikového střediska, do prostředí, které pes dobře zná. Postupné zvykání psa nejprve na nového majitele a potom teprve na nové prostředí je výhodné a méně stresující pro obě strany. V druhé fázi by mělo předávání probíhat v místě bydliště klienta. Při předávání je vždy přítomen cvičitel psa, který odborně dohlíží a pomáhá. Pes se v novém prostředí učí základní trasy s nevidomým klientem. Výcvikové centrum by mělo poskytovat pomoc po celou aktivní činnost psího průvodce (Jasenovcová, 2012a).

Základem dobré spolupráce je vzájemný soulad nevidomého člověka a psa. Povaha psa musí odpovídat dané povaze člověka kvůli ochotě spolupracovat (Jasenovcová, 2008b).

Nevidomý člověk se stává většinou „kynologem z potřeby“. Pes k němu přichází na hranici mezi štěnětem a dospělým psem. Před rozhodnutím pořídit si vodícího psa je každý zájemce informován o tom, co ho se psem čeká a jak se změní jeho dosavadní život. Musí mít informace o tom, jak má o psa pečovat, protože se o něj bude starat sám. Důležité je, že pes nenahradí plně lidské průvodce, má své hranice a také, že chůze se psem je spoluprací mezi ním a psem (Jasenovcová, 2008c).

Jedním z nejdůležitějších hledisek při výběru vhodného psa pro člověka je temperament a rychlost chůze psa vzhledem k potřebám konkrétního nevidomého klienta.

Rozhodnutí pořídit si vodícího psa musí být rozhodnutím zodpovědným a uvážlivým. Pes je svému majiteli k dispozici celý den i noc, ale musí tomu být i naopak. Každý, kdo si psa pořídil, v něm má ochotného průvodce, kamaráda, ale také s ním musí počítat jako s pevnou součástí svého života. Soužití zrakově handicapovaného se psem sebou nese i určitá

omezení. Musí zajistit každodenní péči a venčení, a to i v případě pokud sám nemůže nebo má-li případné zdravotní komplikace. Na základě těchto důvodů si většina zrakově postižených lidí vodicího psa nepořídí. Před pořízením vodicího psa je důležité vědět, do jaké míry může pes pomoci a že jeho schopnosti jsou omezené. Pes je pomocníkem pro lidi, kteří již svůj zrakový handicap přijali a nečekají od psa náhradu očí, ale účinnou pomoc. Pes je pomocníkem pro osoby, které již zvládly svou životní situaci a jsou schopny se o sebe postarat samy. Důležité jsou základy prostorové orientace a užívání bílé hole (Jasenovcová, 2012a).

Orientace s bílou holí je velmi náročná, a to jak z hlediska pozornosti, tak i paměti na detaily trasy. Při chůzi s vodicím psem nemusí nevidomý tolik zatěžovat paměť spoustou detailů cesty, ale může přemýšlet o věcech a vnímat okolí podobně jako vidící člověk jako vidící člověk (tím se přibližuje prožitkům vidící osoby). Chůze s vodicím psem ovlivňuje kvalitu samostatné orientace nevidomých.

Komunikace mezi psem a člověkem probíhá beze slov a podílí se na vědomém porozumění. Psi jsou uznáváni pro své dobré pozorovací vlastnosti. Vlastní pocity (strach, bolest, smutek) dávají najevo postojem těla a mimikou (Calabro, 1999).

Nevidomí s vodicím psem mívají lepší náladu, jsou spokojenější a jejich život se stává pestřejším a veselejším. Pes vycítí i špatnou náladu a snaží se svou přízní majitele rozveselit. Speciálně vycvičení psi pomáhají i ke zlepšení komunikace mezi handicapovanými jedinci a veřejností. Psi většinou přitahují pozornost lidí a pro lidi je mnohem snazší zahájit komunikaci přes psa, protože většina lidí má strach nebo neví, jak postiženého člověka oslovit a jak s ním komunikovat. Otázkami na psa tato bariéra mizí a lidé s vodicím psem mají více možností sblížit se s ostatními lidmi. Pes v této situaci plní funkci sociálního katalyzátoru (Helebrantová, 2011).

Obr. 5 Ukázka výcviku (Marešová, R.)

7 Právní aspekty

V platné sociálně právní úpravě MPSV není přesně definován pojem vodící pes. V komentáři č. 4/2001 je vymezen tento pojem těmito kritérii: „Pes byl vycvičen subjektem výcviku a osvědčil dovednosti zkouškou.“ V ostatních sociálně právních předpisech je vodící pes definován jako věc – kompenzační pomůcka. Na rozdíl od běžných kompenzačních pomůcek je vodící pes živou bytostí se všemi potřebami, vyvolávající pocit vzájemné pomoci a důvěry (Galetová, 2008).

Financování

Cenu vodícího psa tvoří objektivní náklady výcvikových center vynaložené na nákup, veterinární péči, předvýchovu, výcvik a předání vycvičeného psa klientovi. Obvyklá výše nákladů spojených s výcvikem a předáním vodícího psa přesahuje částku 200 000 Kč.

Zákon č. 329/2011 Sb. o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením uvádí, že příspěvek na zvláštní pomůcku, který je poskytován na pořízení vodícího psa, se poskytne jen na takového psa, který byl vycvičen a předán právnickou nebo fyzickou osobou, která je členem mezinárodní organizace sdružující výcvikové školy. Prováděcí právní předpis stanoví dovednosti vodícího psa, které musí vodící pes splňovat (Vyhláška 388/2011 Sb.) Seznam těchto dovedností je uveden v příloze č. 1.

Výše příspěvku na zvláštní pomůcku se stanoví tak, aby spoluúčast osoby činila 10 % z předpokládané nebo již zaplacené ceny nejméně však 1 000 Kč. U vodícího psa je tato částka okolo 20 000 Kč a např. ve Středisku výcviku vodících psů v Jinonicích se ji snaží hradit ze sponzorských darů.

Lidé se zrakovým postižením mají několik možností, jak získat finanční prostředky na pořízení různých kompenzačních pomůcek:

- 1) zažádat si o ně prostřednictvím zdravotní pojišťovny,
- 2) zažádat o jednorázový příspěvek na sociálním odboru obce s rozšířenou působností
- 3) získat prostředky od různých sponzorů a nadací.

Poskytování příspěvků řeší vyhláška č. 182/1991 Sb., §33 (viz. příloha č. 2 – žádost o vodícího psa).

8 Zkušenosti nevidomého s vodícím psem

Slávek se narodil o 3 měsíce dříve a jako nedonošené dítě byl umístěn do inkubátoru. Na pravé oko je nevidomý od narození (vypálení očního pozadí). V roce neviděl ani na jedno oko. Na základě provedené operace na levém oku mohl vidět. Nejdříve navštěvoval základní školu v místě bydliště, ale žákům nestačil, protože jako nevidomý na jedno oko a slabozraký na druhém, nestíhal běžné tempo, aby si mohl opsat látku z tabule. Musel se k ní chodit dívat a to i přes to, že seděl v první lavici. To ho v běžné škole dost omezovalo a tehdejší přístup k handicapovaným nebyl příznivý. Proto ho z běžné základní školy poslali do školy v Moravské Třebové, kde byla škola pomocná pro žáky s individuálním přístupem, kam ho umístili, ale záhy zjistili, že do této školy nepatří. Proto přešel do základní školy pro zrakově handicapované žáky v Brně.

Další komplikace nastaly vlivem růstu a změn v pubertě. Nerostla mu sítnice na slabozrakém oku a popraskala. Od této doby je úplně nevidomý (nerozzeznává ani světlo). Devátou třídu absolvoval v Loretánské škole pro nevidomé v Praze. Zde se naučil pracovat s Pichtovým psacím strojem a číst v Braillově písmu (které znal už dříve, ale musel se ho naučit číst prsty). Tři roky navštěvoval odbornou střední školu ladičskou, která mu dala hodně, ale studium nedokončil. V roce 1989 měl 2 možnosti: udělat si masérský kurz na Slovensku, nebo telefonní kurz v Praze. Rozhodl se pro telefonní kurz, protože nechtěl odjet tak daleko od rodičů. Poté krátkou dobu pracoval v Praze na telefonní ústředně v karlínském rozhlase.

V roce 1995 absolvoval masérský kurz. V tomto roce se také dozvěděl od nevidomého kamaráda, který vodícího psa měl, o možnosti získat vodícího psa.

Jeho prvním vodícím psem byla fenka labradorského retrievera Cilka, kterou měl od listopadu 1995 od cvičitelky z Prahy. Cvičitelka s fenkou přijela za ním do jeho bydliště, kde byla asi 4 dny a připravovala je na společný život. Slávek ze začátku měl problém s důvěrou v psa. Spoléhal stále pouze na sebe s bílou holí. Věděl, že musí psovi věřit, aby jejich soužití mělo smysl. Jinak by mu pes nebyl pomocníkem a nikdy by se spolu nesžili. Pochopil, že musí psovi věřit, postupem času zjistil jak je Cilka úžasná a jak mu ulehčuje pohyb a život. S Cilkou toho hodně zažil. Dokonce s ním letěla na palubě letadla k moři. O Cilku přišel na konci roku 1999.

Dne 2. 1. 2000 získal Slávek svého druhého vodícího psa. Felík ihned přijal svého nového pána, takovým způsobem že ani jeho cvičitel tomu nevěřil. Felík byl pes cvičený jak na české, tak i německé povely. Novému majiteli nedoporučovali, aby jel se psem po týdnu do Prahy. Slávek Felíkovi věřil natolik, že si s ním na cestu do Prahy troufl jet a zvládli to výborně.

O tomto psu říká, že to byl „Pan pes“. Sice povely typu „ke mně“ nebyly jeho silnou stránkou, ale jako vodící se naprosto osvědčil. V roce 2008 šel Felík do „psího důchodu“. V květnu tohoto roku přibyla do rodiny fenka Jessy, která převzala úlohu vodícího psa a učila se již zažitě věci od Felíka, který s nimi zůstal až do roku 2010. V letošním roce bude Slávek s Jessy pátým rokem. Psa využívá hlavně k vodění. Tam, kam nepustí jeho psa, nejde ani on.

S Felíkem po čtyřech letech chůze s postrojem zkusil mít psa pouze na vodítku, které je připnuto na obojku a zjistil, že tento způsob vedení vyhovuje oběma. Jessy chodila s postrojem první dva roky. Od té doby chodí také jen s vodítkem a bílou holí v druhé ruce.

Všichni vodící psi, které měl, byli hrazeni státem.

Slávek měl vždy rád zvířata. Když byl malý, měli doma psa, ale jak cestoval po internátech, moc kontaktu s ním neměl. Nedávno ho překvapilo, jak je veliká a příjemná na dotek kočka.

V současné době pracuje jako masér na plný úvazek v lázeňském domě v Karlových Varech. Do práce ho vodí Jessy. Význam vodícího psa si uvědomuje i zaměstnavatel, který umožňuje Slávkovi mít psa na pracovišti.

Obr. 6 Vodící pes Jessy (Marešová, R.)

Slávkovy postřehy a zkušenosti:

Pro psy je funkce vodícího psa těžká práce. Po předání jsou s postiženým člověkem 24 hodin denně, pořád spolu.

Pes cítí, že člověku pomáhá a má z toho radost. Život se psem je lepší než život bez psa. Člověk není sám, má společnost, pes je pořád s člověkem. Když nemůže mít fenku sebou, nechává ji u člověka, kterého dobře zná.

Obr. 7 Slávek a Jessy (Marešová, R.)

V zimě se nevidomý i na známých trasách hůře orientuje (například přes sních na cestě nebo chodníku neslyší zvuk bílé hole). Bariéry vytvořené odhrnutým sněhem mohou zakrýt orientační body (po přejití silnice je sních navršen na chodníku a toto znemožňuje orientaci podle obrubníku, který jinak slouží jako vodící linie). Problém mohou způsobit i zamrzlé plochy na obvyklé trase, které nevidomý pomocí bílé hole nezjistí. Využívá-li zrakově těžce postižený vodícího psa, má usnadněný pohyb v obtížnějších podmínkách.

9 Závěr

Cílem mé práce bylo seznámení s problematikou nevidomých lidí a s využitím vodících psů. Práce má informativní a shrnující charakter. Mojí skrytou ambicí bylo zviditelnění problematiky nevidomých spoluobčanů. V práci jsem pracovala s tématy, která se vztahují k vývoji výcviku vhodných plemen jako vodících psů a postavením nevidomých v historických souvislostech. Seznámila jsem se s nevidomými lidmi a s jejich osudy. Zkušenosti a životní postoje pana Slávka jsem využila i ve své práci. A právě na základě informací takto získaných mohu svoji hypotézu stanovenou na začátku potvrdit. Ano, pes dokáže formovat psychiku nevidomého pozitivním směrem. A nejen psychiku, pes přináší do života nevidomého nový rozměr, nové možnosti, mnohdy i nové cíle a hodnoty.

Naše společnost se tváří jako vysoce humánní a vyzdvihuje potřeby minoritních skupin. Bohužel se jedná o jakousi pózu. Zdravotně a sociálně znevýhodnění spoluobčané stojí na okraji majority. Věřím, že každý člověk, který se k problému postaví čelem, je důležitým faktorem sledu událostí a pohybu. Proto i já stojím čelem a chtěla bych umět pomoci.

A jen ten, kdo ví a zajímá se, také ví jak.

Seznam literatury

Tištěné monografické publikace

ASCARELLI, M. 2010. Independent Vision: Dorothy Harrison Eustis and the Story of the Seeing Eye. Purdue University Press. 140 s. ISBN: 978-55753-563-4

BARNES, J. 2004. Puppy Training The Guide Dogs Way. Ringpress books. Dorking. 128 s. ISBN: 1-86054-209-3

BROŽKOVÁ, I. 1983. Dobrodružství barvy. Státní pedagogické nakladatelství. Praha. 284 s. 14-217-83

CALABRÓ, S. 1999. Der Blindenführhund, Aspekte einer besonderen Mensch-Tier-Beziehung in Geschichte und Gegenwart. Wissenschaft & Technik Verlag. Berlin. 393 s. ISBN: 3-89685-315-5

GALETOVÁ, Z. 2008. Problematika asistenčních psů v ČR. VÚSP Praha. 128 s. ISBN 978-80-7416-015-8

HAMADOVÁ, P., KVĚTOŇOVÁ, L., NOVÁKOVÁ, Z. 2007. Oftalmopedie. Paido. Brno. 125 s. ISBN: 978-80-7315-159-1

JESENSKÝ, J. 2000. Základy komprehenzivní speciální pedagogiky. Gaudeamus. Hradec Králové. 275 s. ISBN 80-7041-196-1

MACHOVÁ, J. 1994. Biologie člověka pro speciální pedagogy. Karolinum. Praha. 263 s. ISBN: 80-7066-980-2

MATYSKOVÁ, K. 2009. Kompenzační pomůcky pro osoby se zrakovým postižením. Okamžik. Praha. 60 s. ISBN: 978-80-86932-24-8

MUŽÁKOVÁ, M. 2006. Aspekty integrace lidí se zrakovým postižením v zrcadle historie spolkové činnosti. Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých ČR. Praha. 95 s. ISBN: 80-902025-7-8

SLOWÍK, J. 2007. Speciální pedagogika. Grada Publishing. Praha. 160 s. ISBN: 978-80-247-1733-3

SLOWÍK, J. 2010. Komunikace s lidmi s postižením. Portál. Praha. 160 s. ISBN 978-80-7367-691-9

SMÝKAL, J. 2006. Tyflopeditický lexikon jmenný. Technické muzeum. Brno. 593 s. ISBN 80-86413-30-6

SVÁROVSKÝ, M., MACHÁČEK, P. 2010. Bílé hole. Tyfloservis. Praha. 10 s. ISBN: není

SWANBECK, S. 2002. The Seeing Eye. Arcadia Publishing. United States of America. 96 s. ISBN: 978-0-7385-1012-5

TITZL, B. 2000. Postižený člověk ve společnosti. UK – Pedagogická fakulta. Praha. 250 s. ISBN: 80-86039-90-0

VERHOEF – VERHALLEN, E. J. J. 2002. Velká encyklopedie psů. Rebo Productions CZ. Dobřejovice. 543 s. ISBN: 80-7234-072-7

WIENER, P. 2006. Prostorová orientace zrakově postižených. Marcom. Praha. 168 s. ISBN: 80-239-6775-4

Články v tištěných seriálových publikacích:

HELEBRANTOVÁ, P. 2011. Ovlivňuje vodící pes psychiku nevidomého?. Vesmír. 90(2). 73-74. ISSN: 0042-4544

JASENOVCOVÁ, H. 2008a. Výchova štěňat a dorostu (1). Svět psů. 11(1). 40-41. ISSN: 1211-2976

JASENOVCOVÁ, H. 2008b. Výchova štěňat a dorostu (2). Svět psů. 11 (2) 70-71. ISSN: 1211-2976

JASENOVCOVÁ, H. 2008c. Předávání vycvičeného psa nevidomému (3). Svět psů. 11 (4) 70-71. ISSN: 1211-2976

Databáze:

Ennik, I. et al. Suitability for field service in 4 breeds of guide dogs [online]. Journal of Veterinary Behavior. Elsevier. 2006. Dostupné z <http://www.sciencedirect.com/infodroje.czu.cz/science/article/pii/S1558787806000256>

Fishman, G. A. When your eyes have a wet nose: the evolution of the use of guide dogs and establishing the seeing eye [online]. Survey of Ophthalmology. Volume 48. Issue 4. July – August 2003. Pages 452-458. ISSN: 0039-6257. Dostupné z <<http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0039625703000523>>.

QUAN, W. SONG, G. WANG, ZQ. An objective inspection method of visual acuity based on wave front aberrations of human eye [online]. Optik-International Journal for Light and Electron Optics. 31. May 2012. ISSN 0030-4026, 10.1016/j.ijleo.2012.03.038. Dostupné z <<http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0030402612002227>>.

Legislativa

Česko. Zákon č. 329/2011 Sb. O poskytování dávek osobám se zdravotním postižením. částka 115. s. 3 970 – 3 994.

Česko. Vyhláška č. 388/2011 Sb. O provedení některých ustanovení zákona o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením. částka 136. s. 5 018 – 5 025.

Česko. Vyhláška č. 182/1991 Sb. kterou se provádí zákon o sociálním zabezpečení. částka 37. s. 865 – 893.

Elektronické monografie, www stránky:

FCI. FCI-Standard N°111 Golden Retriever [online]. Federation Cynologique Internationale. 28. července 2009. Aktualizace z 28. října 2009/GB [cit. 2013-03-05]. Dostupné z <<http://www.fci.be/nomenclature.aspx>> (Group 8 / 111).

FCI. FCI-Standard N°122 Labrador Retriever [online]. Federation Cynologique Internationale. 13. října 2010. Aktualizace z 12. ledna 2011/EN [cit. 2013-03-05]. Dostupné z <<http://www.fci.be/nomenclature.aspx>> (Group 8 / 122).

FCI. FCI-Standard N°166 German Shepherd Dog [online]. Federation Cynologique Internationale. 11. srpna 2010. Aktualizace z 23. prosince 2010/EN [cit. 2013-03-05]. Dostupné z <<http://www.fci.be/nomenclature.aspx>> (Group 1 / 166).

IGDF. About Us [online]. International Guide Dog Federation. 2012a [cit. 2012-11-05]. Dostupné z <<http://www.igdf.org.uk/about-us/>>.

IGDF. History of IGDF [online]. International Guide Dog Federation. 2012b [cit. 2012-11-05]. Dostupné z <<http://www.igdf.org.uk/history-of-igdf/>>

JASENOVCOVÁ, H. Informace pro případné zájemce o vodícího psa, jak má vypadat příprava žadatele o psa a samotné předání vodícího psa [online]. Klub držitelů vodících psů. 2012a [cit. 2013-01-19]. Dostupné z <<http://kdvp.brailnet.cz/zivot.php>>.

JASENOVCOVÁ, H. 2012. Vodící psi v zrcadle legislativních změn [online]. Zora. 96 (5). 2012b [cit. 2013_03_23]. Dostupné z <http://www.sons.cz/zora/text/index.php?id_casopis=zora1205&show_clanek=7691&filtr_casopis=zora&filtr_rok=2012>.

KDVP. Z historie výcviku vodících psů u nás [online]. Klub držitelů vodících psů. 2013a [cit. 2013-02-21]. Dostupné z <http://kdvp.brailnet.cz/histor_cr.php>.

KDVP. Z historie výcviku vodících psů ve světě [online]. Klub držitelů vodících psů. 2013b [cit. 2013-02-21]. Dostupné z <http://kdvp.brailnet.cz/histor_svet.php>.

SCHINDLER, R. Zrakové vady – Hodnocení vizu [online]. Tyfloservis SONS. 1997. [cit. 1.4.2013]. Dostupné z <http://www.brailnet.cz/sons/docs/zrak/viz.htm>.

SONS. Jak vznikla SONS [online]. Sjedená organizace nevidomých a slabozrakých v ČR. 2012a [cit. 2012-12-15]. Dostupné z <<http://www.sons.cz/jakvznikla.php>>.

SONS. Klasifikace zrakového postižení podle WHO [online]. Sjedená organizace nevidomých a slabozrakých v ČR. 2012b [cit. 2012-12-15]. Dostupné z <<http://www.sons.cz/klasifikace.php>>.

SVVP. Kdo jsme? [online]. Středisko výcviku vodících psů SONS ČR. 2012 [cit. 2013-01-25]. Dostupné z <<http://www.vodicipsi.cz/index.htm>>.

Seznam cizích slov

Adaptabilní – přizpůsobivý, s komunikačními schopnostmi

Diabetes mellitus – cukrovka, choroba z nedostatku inzulínu

Echolokace – orientace v prostoru na základě odrazu vysílaného zvuku

F1 – označení filiální generace, první generace potomků, získané křížením dvou jedinců z parentální (rodičovské generace). Např. potomci od labradorského retrievera a zlatého retrievera

Glaukom – zelený oční zákal

Oftalmologie – oční lékařství

Prenatální – doba vývoje od početí do narození

Rubeola – zarděnky

Subvence – pomoc, podpora

Travelátor – pohyblivý chodník

Tyflopedie – speciální pedagogická věda o výchově a vzdělávání zrakově postižených osob

Vizus – zraková ostrost, schopnost rozlišování dvou velmi blízko ležících bodů

Přílohy

Příloha č. 1 Dovednosti vodícího psa

Poslušnost, ovladatelnost a chování

1. Ovladatelnost na vodítku za klidu, na místě. Cílem dovednosti je, aby pes následoval osobu se zrakovým postižením při obrazech a změně směru za klidu, na místě.

2. Ovladatelnost psa na vodítku za pohybu. Cílem dovednosti je, aby při chůzi pes zvládal chůzi na vodítku u nohy osoby se zrakovým postižením a kopíroval její pohyb.

3. Polohy psa v klidu vedle osoby se zrakovým postižením. Dovednost obsahuje zvládání cviků sedni, lehni, vstaň u nohy osoby se zrakovým postižením.

4. Aport. Cílem dovednosti je, aby se upuštěný nebo odhozený předmět dostal zpět do ruky osoby se zrakovým postižením; pes usedne nebo zůstane v klidu před osobou se zrakovým postižením, popřípadě u její nohy.

5. Odložení a ponechání psa o samotě se provádí v místech s pohybem osob tak, že osoba se zrakovým postižením se od psa vzdálí do takového místa, aby na ni pes neviděl. Odložený pes se musí chovat klidně, neopouštět místo odložení, nesmí štěkat na kolemjdoucí a ani je nijak obtěžovat.

6. Přivolání. Pes se musí okamžitě vrátit a s osobou se zrakovým postižením navázat tělesný kontakt jako reakci na své jméno s povelům „ke mně“ (popřípadě jiný povel, píšťalka podle verbálních možností osoby). Cílem dovednosti je, aby pes na povel osoby se zrakovým postižením zanechal dosavadní činnosti a okamžitě přiběhl na zavolání. Přivolání musí být pes schopen bez ohledu na rušivé vjemy (např. jiný pes, jakékoli jiné zvíře, hračky, děti, odhozená potrava, exkrementy). Pes je přivoláván z klidu (odložení) i z volného pohybu.

7. Chování psa na veřejných prostranstvích. Pes se musí umět chovat na veřejných prostranstvích, i když nevede osobu se zdravotním postižením. Nesmí obtěžovat kolemjdoucí, projevovat známky strachu nebo agresivního chování. Musí být čistotný, dobře ovladatelný, klidný v různorodých prostředích. Při odpočinku osoby se zrakovým postižením, v restauraci, čekárně, apod. musí pes zůstat v bezprostřední blízkosti osoby se zrakovým

postižením. Není přípustné na žádost osoby se zrakovým postižením učit psa dovednosti sloužící k obraně nebo ochraně osoby (osob) nebo majetku, lovecké a slídičské dovednosti.

8. Chování psa při průchodu skupinou osob. Cílem dovednosti je, že se pes nechová ke skupině osob bázlivě nebo agresivně, neobtěžuje skupinu a ochotně vede osobu se zrakovým postižením.

9. Lhostejnost psa vůči zvukovým vjemům. Tímto se rozumí lhostejnost ke hlukům z pneumatických kladiv, kompresorů, těžkých nákladních aut, střelby apod. Pes by na tyto zvuky neměl reagovat vůbec nebo jen tak, aby jeho úlek nebo strach neohrozil bezpečnost osoby se zrakovým postižením.

10. Lhostejnost psa vůči pachovým a zrakovým vjemům. Pes by měl vést osobu se zrakovým postižením lhostejně kolem osob, vozidel, psů i jiných zvířat, kolem obchodů s potravinami, nádob s odpadky, pohozené potraviny, apod. Pokud psa určité podněty ze soustředění vyruší, musí se na povel neprodleně soustředit na výkon své činnosti.

Dovednosti potřebné k vodění osoby se zrakovým postižením

11. Zahájení a udržení směru a tempa chůze. Na povel „vpřed“ se dá pes do pohybu tak, aby vodič byl napnut. Pes jde po levé straně osoby se zrakovým postižením, musí jít před ní, aby jí mohl označit případné překážky. Pes v postroji má pravidelný krok, musí být při obvyklé chůzi uvolněný, nesmí příliš táhnout a bezdůvodně uhýbat ze směru chůze a musí se soustředit na cestu. Pes se musí pohybovat ve stálém tempu, nesmí chůzi zrychlovat ani zpomalovat, nemá-li k tomu závažný důvod (vyhýbání se překážkám apod.), musí umožňovat bezpečný a plynulý pohyb s ohledem na podmínky prostředí.

12. Změna směru chůze. Pes musí podle pokynů změnit směr chůze (odbočit do levé a pravé strany). Na povel „doleva“ nebo „vpravo“ odbočí buď ihned nebo, pokud to vyžaduje situace, vyhledá nejbližší možné a bezpečné místo pro odbočení do požadovaného směru a pokračuje plynule v chůzi. Na povel „zpět“ udělá pes s osobou se zrakovým postižením obrat na pravou ruku o 180 stupňů, vrací se po stejné trase a čeká na další povel.

13. Změna tempa a přerušování chůze. Chce-li osoba se zrakovým postižením chůzi zrychlit, dá psovi opakovaný povel „vpřed“ a sama chůzi zrychlí. Pes musí povel uposlechnout a chůzi zrychlit, aby byl vodič stále napnut. Na povel „pomalu“ musí pes

zpomalit. Současně zpomaluje chůzi i osoba se zrakovým postižením, může psa ovlivnit i mírným šubnutím vodiče. Přerušování chůze - na povel „stůj“ se pes okamžitě zastaví a čeká na další povel.

14. Označení chodníku. Před vstupem do vozovky pes musí signalizovat okraj chodníku tak, že se zastaví co nejbližší u jeho hrany. Pes zastavuje vždy, i když se jedná o chodník se sníženým nájezdem pro vozíčkáře. Pes stojí a čeká až na povel k převedení přes vozovku. Při vstupu z vozovky na chodník je žádoucí, aby pes zastavil s předními nohama na chodníku, aby se osoba se zrakovým postižením co nejméně zdržovala ve vozovce. Není chybou, pokud pes označí vstup z vozovky na chodník pouze krátkým zastavením nebo zpomalením chůze.

15. Převedení přes vozovku. Vozovku musí pes přecházet na povel „převéď“ přímo, pokud není ve směru přecházení překážka, kterou je třeba obejít. Pes přechází vozovku kolmo na chodník, vyrovnaným tempem chůze, nesmí během přecházení bezdůvodně zpomalit nebo zastavit, aby se v jízdě zdržoval co nejméně a co nejkratší dobu.

16. Chůze po schodech. Schody směrem dolů pes označí tak, že zůstane stát na kraji prvního schodu a čeká na další povel. Není chybou, když před schody zpomalí tempo chůze. Před schody směrem nahoru se zastaví s předními nohama na prvním schodu a vyčká na další povel. Po schodech vyjde až na povel „vpřed“, zpomalením nebo zastavením označí poslední schod. Pes musí po schodech jít plynule, přiměřenou rychlostí, podle potřeb osoby se zrakovým postižením, která jde vedle psa nebo za ním.

17. Vyhýbání překážkám po pravé straně. Pokud se na trase nachází překážka na pravé straně, pes tuto překážku obchází se zrakově postiženou osobou po její levé straně tak, že musí nechat volný prostor, aby jí osoba se zrakovým postižením mohla bezpečně projít a překážku minout. Není chybou, jestliže pes při míjení překážky zvolní rytmus chůze a tím upozorní osobu se zrakovým postižením, že mívá nějaké nebezpečné místo.

18. Vyhýbání překážkám po levé straně, průchod zúženým prostorem. Vyhýbání překážkám po levé straně je obdobné jako v předchozím bodu, jen s tím rozdílem, že pes s osobou se zrakovým postižením obchází překážku z její pravé strany. Pokud se při průchodu okolo překážky prostor zúží tak, že by pes s osobou se zrakovým postižením bezpečně neprošel, pes výrazně zpomalí tempo.

19. Vyhýbání vysokým překážkám. Pes musí umět řešit i vysoké překážky, pod kterými by sám podešel. Pes tyto překážky obchází nebo označuje zastavením, není-li možno se jim vyhnout. Tyto zvýšené překážky se často vyskytují při opravách střech domů, při označení výkopů, lešení, závory apod. Může se jednat i o větve stromů.

20. Překážky pod úrovní terénu, terénní nerovnosti. Pes musí označit a bezpečně se vyhnout překážkám pod úrovní terénu (díry v chodníku, nechráněné výkopy, velké louže).

21. Pohyblivé překážky na trase jsou chodci, kočárky, děti apod., které osoba se zrakovým postižením se psem mívá nebo předchází. V těchto případech se pes samostatně rozhoduje, z které strany překážku obejde tak, aby do ní osoba se zrakovým postižením nenarazila.

22. Jízda na eskalátoru nebo travelátoru. Pes dovede osobu se zrakovým postižením k eskalátoru nebo travelátoru, který jede správným směrem, a zastaví tak, aby si mohla rukou ověřit směr pohybu madla. Na povel „vpřed“ nastoupí pes na eskalátor nebo travelátor zároveň s osobou se zrakovým postižením. Během jízdy pes v klidu stojí, neotáčí se, nesmí projevovat strach. Při vystupování pes v klidu, plynule z eskalátoru nebo travelátoru vystoupí.

23. Vyvedení z nepřehledné situace. Jestliže překážka zabírá celou šíři chodníku, musí jí pes označit zastavením, na další povel sejít samostatně a bezpečně vyhnout a pokračovat ve směru chůze. Pes musí být schopen zhodnotit nepřehlednou situaci, kdy nelze dále pokračovat v chůzi. Je to tzv. „slepá trasa“, kdy je bezpečnost osoby se zrakovým postižením ohrožena. Osoba se zrakovým postižením dává psovi povel „vyved““. Pes se musí umět zorientovat a samostatně situaci vyřešit, obejít překážku a vrátit se zpět na původní trasu. Pes na známé trase najde cestu zpět z interiéru (obchodní domy, nádraží) ke vchodovým dveřím a najde trasu domů, jestliže osoba se zrakovým postižením ztratí orientaci.

24. Schopnost chůze mimo chodníky a na venkově. Pes musí umět pracovat v situaci, kdy po straně vozovky nejsou žádné vymezené chodníky. Podle pravidel silničního provozu musí jít chodec po levém okraji. Na povel „kraj“ se musí pes držet levé krajnice tak těsně, jak to dovolují terénní nerovnosti. V relevantním případě lze na trase použít i chůzi po pravé krajnici. Pes musí umět udržovat bezpečnou vzdálenost od okraje (krajnice) vozovky na levé,

popřípadě i na pravé straně. Pes musí být schopen pracovat i na venkově, kde za ploty štěkají psi, krajnice jsou nerovné, chodníky rozbité.

Vyhledávací dovednosti

25. Nalezení přechodu pro chodce. Pes musí nalézt správné místo pro přejítí vozovky, přechod pro chodce - na povel „přechod“ nebo „zebra“ anebo v relevantním případě najít světelný přechod pro chodce. Pes při označení obrubníku zůstává stát, dokud nedostane povel k převedení přes vozovku.

26. Nalezení schodů, eskalátoru nebo travelátoru. Na povel „schody“ pes musí umět nalézt schody a dovést k nim osobu se zrakovým postižením. Na povel pes rozliší směr schodů „nahoru“, „dolů“. Na povel „schody“ pes vyhledává schody v exteriéru i interiéru, při nástupu do dopravních prostředků a při výstupu z dopravních prostředků. Po nalezení schodů je musí pes správně označit a bezpečně vést (bod 16). Na stejný povel pes vyhledává eskalátor i travelátor. Po nalezení eskalátoru nebo travelátoru, který jede správným směrem, jej musí pes bezpečně označit a nastoupit (bod 22).

27. Nalezení dveří. Na povel „dveře“ pes musí umět nalézt nejbližší dveře, dovést osobu se zrakovým postižením do jejich těsné blízkosti a vyčkat na další povel. Je žádoucí, aby pes zastavil s hlavou pod klikou dveří. Po otevření dveří jimi pes s osobou bezpečně projde, zastaví a počká, až osoba se zrakovým postižením dveře zavře. Na další povel pokračují ve směru chůze. Pokud jsou dveře otevřené, pes zpomalí tempo chůze a plynule projde dveřmi tak, aby měla osoba dostatek místa na bezpečné projití. Pes na povel „dveře“ nalézá dveře v exteriéru i interiéru, dveře do i z dopravních prostředků, dveře do výtahu i samootvírací dveře. Pro nalezení správných dveří se používá přídavný povel „doleva“ nebo „vpravo dveře“.

28. Nalezení zastávky hromadné dopravy. Na povel „zastávka“ musí pes umět nalézt zastávku veřejné hromadné dopravy. Pes nesmí vykazovat známky nedůvěry nebo stresu při příjezdu prostředku veřejné hromadné dopravy.

29. Nalezení chodníku. Na povel „chodník“ pes musí umět nalézt a označit okraj chodníku.

30. Nalezení výtahu. Pes vyhledá a označí dveře výtahu. Osoba se zrakovým postižením po otevření dveří dá povel „vpřed“ pes vstoupí do výtahu a na povel „místo“ zaujme místo u stěny, nevstává, nepobíhá, vstane až po zastavení výtahu na povel osoby.

Dovednosti při cestování v dopravních prostředcích

31. Nástup do dopravních prostředků. Při nástupu do tramvaje, autobusu a trolejbusu pes na povel „dveře“ vyhledá a označí dveře (obvykle první) vozidla. Následuje povel „vpřed“ a po nastoupení zaujme pes na povel „místo“ místo za řidičem nebo jiné vhodné místo podle konkrétního dopravního prostředku. Při nástupu do metra pes na povel „dveře“ vyhledá a označí kterékoliv dveře a na povel „vpřed“ a „místo“ zaujme místo vlevo, popřípadě vpravo u protilehlých dveří. Při nástupu do vlaku pes na povel „dveře“ vyhledá dveře, osoba se zrakovým postižením pustí vodič postroje a drží psa na vodítku, na povel „hop“ vyskočí pes do vlaku na plošinu a čeká. Osoba nastoupí samostatně za psem. Pes musí nastupovat klidně, v relevantním případě najít volné sedadlo a zaujmout určené místo. Pes musí být schopen na povel nastoupit do auta na určené místo podle typu vozidla.

32. Výstup z dopravních prostředků. Při vystupování z tramvaje, autobusu, trolejbusu, metra na povel „dveře“ musí pes najít východ, počkat u prvního schodu, u nízkopodlažních dopravních prostředků u hrany vozidla a poté jít na pokyn za osobou se zrakovým postižením (náležitým způsobem) rychlostí podle potřeby osoby a s ohledem na situaci. Z metra vystupuje pes co nejplynuleji. Při výstupu z vlaku pes dovede osobu ke dveřím vagónu, na plošině před schody osoba psa odloží na povel „zůstaň“ a z vlaku vystupuje sama. Poté psa k sobě přivolá. Při výstupu z auta smí pes opustit auto až na pokyn, při otevření dveří zůstává v klidu a čeká na povel.

33. Cestování. Při cestování nesmí pes projevovat známky strachu nebo kinetózy. V metru a na vlakových nástupištích se pes musí pohybovat v dostatečné vzdálenosti od kraje nástupiště, aby nebyla osoba se zrakovým postižením ohrožena pádem do kolejiště. Na tramvajových ostrůvcích se pes musí chovat klidně, pohybovat se tak, aby neohrozil bezpečnost osoby a na pokyn osoby opustit ostrůvek požadovaným směrem (nalezení přechodu pro chodce, nástup do tramvaje).

Dovednosti v místě bydliště

34. Obchody, lavičky v místě bydliště, cesta domů. V místě bydliště se pes musí naučit potřebné trasy pro osobu se zrakovým postižením. Základní je trasa domů (obvykle na povel „domů“), dále do obchodu, včetně nalezení prodejního pultu, do parku, včetně nalezení lavičky, k lékaři, na poštu apod. podle potřeb osoby

Příloha č. 2 k vyhlášce č. 388/2011 Sb.

Příloha č. 2. Žádost o vodicího psa.

ÚŘAD PRÁCE ČR
DOZP

Tiskopis prosím vyplííte čitelně

podací razítko

Žádost o příspěvek na zvláštní pomůcku

A. Žadatel:

Příjmení:	Jméno ¹⁾ :		
Rodné příjmení ²⁾ :	Titul před jménem:	za jménem:	
Rodné číslo v ČR ³⁾ :	Pohlaví:	Rodinný stav ⁴⁾ :	
Státní příslušnost:	Bydliště na území České republiky ⁵⁾ :		
1. Trvalý pobyt:	Obec:	Část obce:	
	Ulice:	Č. p. ⁶⁾ :	Č. orient.: ..... PSČ: .....
Skutečný pobyt ⁷⁾ :	Obec:	Část obce:	
	Ulice:	Č. p. ⁶⁾ :	Č. orient.: ..... PSČ: .....
Adresa pro doručování ⁷⁾ :	Obec:	Část obce:	
	Ulice:	Č. p. ⁶⁾ :	Č. orient.: ..... PSČ: .....
Nezaopatřenost ⁸⁾ :	Rodiče ⁹⁾ :		
Příjem ¹⁰⁾ :	Manžel(ka) ¹¹⁾ :		
Majetek ¹²⁾ :			
Telefon:	E-mail:	Datová schránka:	

- 1) Uveďte všechna jména osoby.
- 2) Kolonku **Rodné příjmení** vyplííte pouze v případě, že se liší od příjmení.
- 3) Cizinci, pokud nemají v ČR přiděleno rodné číslo, uvedou v kolonce **Rodné číslo v ČR** datum narození ve tvaru den, měsíc, rok a pohlaví ve tvaru: M nebo Z (muž nebo žena).
- 4) Do kolonky **Rodinný stav** zapište jednu z uvedených možností ve formě: 1 – svobodný(á), 2 – ženatý/vdaná, 3 – vdovec/vdova, 4 – rozvedený(á), 5 - registrované partnerství.
- 5) Do kolonky **Bydliště v ČR** zapište **ANO**, pokud osoba má na území České republiky bydliště, v opačném případě kolonku proškrtněte. Osoba má bydliště na území České republiky zejména pokud se zde dlouhodobě zdržuje, vykonává zde výdělečnou činnost, žije zde s rodinou, plní zde povinnou školní docházku nebo se zde soustavně připravuje na budoucí povolání, popřípadě existují jiné významné důvody, zájmy či aktivity, jejichž vzájemná souvislost dokládá sepětí této osoby s Českou republikou.
- 6) Pokud je místo čísla popisného přiděleno číslo evidenční, uveďte před číslem písmeno E.
- 7) Nevypííujte, pokud je adresa shodná s trvalým pobytem.
- 8) Do kolonky **Nezaopatřenost** zapište **ANO**, pokud osoba splňuje podmínky nezaopatřenosti dítěte. Pokud osoba není nezaopatřeným dítětem, kolonku proškrtněte.
- 9) Do kolonky **Rodiče** uveďte pořadová čísla osob z tabulky částí A až C, které jsou rodiči (nebo osobami, kterým je dítě rozhodnutím příslušného orgánu svěřeno do péče) nezletilé nezaopatřené osoby nebo rodiči osamělého rodiče nezletilého nezaopatřeného dítěte. Pokud ani jeden z těchto rodičů v částí A až C není uveden, kolonku proškrtněte.
- 10) Do kolonky **Příjem** zapište **ANO**, pokud osoba za předchozí kalendářní čtvrtletí před podáním žádosti měla rozhodný příjem. V ostatních případech kolonku proškrtněte.
- 11) Do kolonky **Manžel(ka)** uveďte pořadové číslo osoby z tabulek částí A až C, která je manželem(kou) osoby.
- 12) Do kolonky **Majetek** zapište **ANO**, pokud osoba vlastní nemovitý nebo movitý majetek (mimo obvyklé vybavení domácnosti) anebo využívá obdobný majetek osoby blízké. V ostatních případech kolonku proškrtněte.

H. Vodicí pes²⁴⁾:

Organizace zodpovědná za výcvik psa:

--

I. Způsob výplaty:

Dávka se vyplácí prostřednictvím karty sociálních systémů (sKarta). Disponovat s těmito prostředky můžete přímo přes sKartu, kterou vydává Úřad práce ČR, nebo je převést na jiný účet.

Zaškrtněte prosím jednu z následujících dvou variant. Pokud zaškrtnete druhou variantu, do tabulky uveďte informace o účtu.

Výplatu dávky nechci chci převádět z účtu karty sociálních systémů na účet u peněžního ústavu v ČR vedený v CZK:

Číslo účtu:	Kód banky:	Specifický symbol ²⁵⁾ :
-------------	------------	------------------------------------

J. Prohlášení žadatele:

Prohlašuji, že veškeré údaje, které jsou v této žádosti uvedeny, jsou pravdivé, a jsem si vědom(a) případných následků, které by pro mne z nepravdivě vyplněných údajů vyplývaly.

Podpisem rovněž dávám svůj výslovný souhlas k tomu, aby státní orgány a další právnické osoby a fyzické osoby sdělily příslušnému úřadu, který o dávce rozhoduje nebo ji vyplácí:

- vyšší příjmu
- údaje o přihlášení se k trvalému pobytu
- údaje o bydlišti na území České republiky
- skutečnosti prokazující nezaopatřenost dětí
- další údaje v rozsahu potřebném pro rozhodování o dávce, její výši a výplatě a pro posuzování podle § 29 zákona č. 329/2011 Sb.

Jsem si vědom(a) povinnosti písemně ohlásit příslušnému úřadu, který o příspěvku na zvláštní pomůcku rozhoduje, do 8 dnů změny ve skutečnostech, které jsou rozhodné pro trvání nároku na příspěvek na zvláštní pomůcku, jeho výši a výplatu.

Podpisem rovněž dávám svůj souhlas k tomu, aby příslušné právnické osoby a fyzické osoby sdělily OSSZ informace o zdravotním stavu.

Formulář jsem převzal(a) z oficiálních webových stránek Ministerstva práce a sociálních věcí, nezměnil(a) jsem na něm žádné pevné texty, pouze jsem pravdivě vyplnil(a) kolonky určené k vyplňování.

Poučení:

1. Osoba, které byl vyplacen příspěvek na zvláštní pomůcku, je povinna tento příspěvek nebo jeho poměrnou část vrátit, jestliže
  - a) nepoužila tento příspěvek do 3 měsíců ode dne jeho vyplacení nebo ve lhůtě stanovené krajskou pobočkou Úřadu práce na pořízení zvláštní pomůcky
  - b) nepoužila vyplacený příspěvek v plné výši do 3 měsíců ode dne jeho vyplacení nebo ve lhůtě stanovené krajskou pobočkou Úřadu práce,
  - c) v období před uplynutím 60 kalendářních měsíců po sobě jdoucích ode dne vyplacení příspěvku nebo v období před uplynutím 120 kalendářních měsíců po sobě jdoucích ode dne vyplacení příspěvku poskytnutého na pořízení motorového vozidla pozbyla vlastnické právo ke zvláštní pomůcce,
  - d) v období před uplynutím 60 kalendářních měsíců po sobě jdoucích ode dne vyplacení příspěvku nebo v období před uplynutím 120 kalendářních měsíců po sobě jdoucích ode dne vyplacení příspěvku poskytnutého na pořízení motorového vozidla přestala zvláštní pomůcku užívat,
  - e) se přestala opakovaně dopravovat nebo přestala být schopna převozu motorovým vozidlem, byl-li vyplacen příspěvek na pořízení motorového vozidla,
  - f) použila příspěvek v rozporu s rozhodnutím o jeho přiznání, nebo
  - g) se prokáže, že osoba, uvedla v žádosti o příspěvek na zvláštní pomůcku nepravdivé nebo zkreslené údaje.
2. Osoba uvedená v odstavci 1 není povinna vyplacený příspěvek na zvláštní pomůcku nebo jeho poměrnou část vrátit, jestliže
  - a) v období před uplynutím 60 kalendářních měsíců po sobě jdoucích ode dne jeho vyplacení přestala užívat zvláštní pomůcku z důvodu změny zdravotního stavu nebo v období před uplynutím 120 kalendářních měsíců po sobě jdoucích ode dne vyplacení příspěvku poskytnutého na pořízení motorového vozidla se z důvodu změny zdravotního stavu přestala opakovaně dopravovat nebo pozbyla schopnost být převážena motorovým vozidlem,
  - b) byl vyplacen příspěvek na pořízení vodicího psa a tento v období před uplynutím 60 kalendářních měsíců po sobě jdoucích ode dne vyplacení příspěvku zemřel nebo ztratil své dovednosti z důvodu onemocnění nebo úraza, k němuž došlo bez zavinění příjemce dávky, nebo
  - c) osoba zemřela.
3. Povinnost vrátit poměrnou část příspěvku podle odstavce 1 nevzniká, jestliže tato částka nepřesahuje 100 Kč.
4. Krajská pobočka Úřadu práce může z důvodů hodných zvláštního zřetele rozhodnout o prominutí povinnosti vrátit příspěvek na zvláštní pomůcku nebo jeho poměrnou část podle odstavce 1.

V	dne	.	.	20
---	-----	---	---	----

Podpis žadatele
----

²⁴⁾ Vypíšte pouze v případě, že jste v sekci F uvedl/a jako požadovanou pomůcku „vodicí pes“.

²⁵⁾ Kolonku **Specifický symbol** vyplňte pouze v případě Československé obchodní banky pro účty s číslem 6699.